

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

Vali Vefa Poyraz AP'ye girdi

KANLI PAZAR

TÜSTAV

UL'UN ESKİ VALİSİ,
VE EMNİYET MÜDÜRÜ
AP'YE GİRDİ.
RAZ, NEDİM DEMİR
GAFFER CAĞLAR'IN
ENİNDE GENEL
MİREL HAZİR.

SAYI 61 15 HAZİRAN 1973 250 KURUŞ

bir eski
valinin öyküsü

Turhan Erker

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BIBER
Koleksiyon

İŞTE BİZİM SEÇMENİMİZ!

14 Ekim seçimlerine günbegün yaklaşmaktayız. O gün gelecek, memleketin kaderi kurulacak, seçmenlerimiz, kendilerini temsil edecekleri oylarını verecekler. Kimdir bu seçmenler? Nüfusun yüzde 82'sini teşkil eden, «ğitimden yoksun, «milletin efendisi» köylü vatandaş. Okuma yazma oranı da yüzde 15'miş, verilen bilgilere göre.

Bundan önce, 1969 seçimlerinde tanık olduğum bir olayı buraya aktarmakta fayda görüyoruz. Şöyle ki:

Seçim günü sandık başına gidiyorum. Oyumu kullanacağım. Önüm sıra 15—20 kadın toplu halde gidiyorlar. İçlerinde bizim hanım da var. Oy meselesi tartışıyor aralarında:

— Aman bacı, biz bunca erkeğin içine nasıl girecez? Ayıp değil mi?

— Ayıp olmaya ayıp amma ne yaparsın, bi kere zaptiyeler muhtara emir vermiş, gitmezsek bize ceza keseceklermiş.

Bir başkası söze karıştı:

— Hadi canım, ne cezası

— Kız, aptal, duymuyon mu? Sabahtan beri kaç aluyor ki des-

tivan (bekçi) ünnüyo, ceza ceza de yi... Gelin oylarınızı atın, seçim başladı, deydi.

Bir ara toplandılar, bu kez oylarını kime atacaklarını tartışmaya başladılar:

— Kız, bacım, sen kime vercen ireyini?

— Kimi mimi bilmem.. Orda Goç varmış, At varmış, Dirgen varmış, Gartal, Terazi neyim varmış, bunların içinden ben Goç'a verecem. Mısmıl maldır, eti ye nir, bacım.

— Oyleyse ben de Ata verecem, çütümüzü sürüyok onunla..

— Ben de Dirgene verecem, sap çekiyok onunla.

— Uuh, Allah deli tepene vursun! Teraziye ver, Teraziye. O herşeyi denk tartar.

Böylece kimi Dirgene, kimi Ata, kimi Koç'a bölündü. Birbirlerini ite kaka gidiyorlar. Aralarından gectim, yol verdiler. İçlerinden biri:

— Siz bana parti komadınız ki, hepsini gapiştiniz, dedi. Orda İnönü, Sülüman, Fezi, Turkaş varmış, ben de Turkaş'a atacam irayimi.

— Hele şuna bak! Bunnar vardı da, neye söylemedin bize?

— Nasıl söyleyim, o zaman bana galmıyo..

— Sülüman da varmış giz, Sülüman da..

— Get bacım get! O sene Sülüman adında bize bi hallaç gel diydi, bize keçe attıydı, verdiğimiz işi heç işe yaratmadı.

Böylece sürüp gitti tartışmalar.

«Biz sandıktan çıktık» diye övünürler. Eğer gerçekten aydın bir seçmen topluluğunun sandığından çıksaydınız, herhalde memleket bu duruma düşmezdi. Toplumun eğitimsizliğinden istifade ederek istediğiniz alanda at oynatmaktan başka ne yapıyorsunuz?.

İki vatandaş mahkemelik oluyor. Her ikisi de avukat tutuyor. Kanun buna izin veriyor. O zaman demokrasiye gölge düşmüyor. Bu vatandaşlara diyorlar ki: «Yazık değil mi? Bunca paranızı neden avukatlara veriyorsunuz?»

Yurdumuzda demokrasinin işlenmesi, rumuzlara oy atmak değil, onların içinden şahsiyet seçmektir. 18 yaşını doldurmuş ve en az lise tahsilinden geçmiş kişilere seçmenlik hakkı verilmiş olsaydı, yolsuzluklar biraz biraz önlenmiş olurdu. Şahsım itibarıyla, insanlık tan şikâyet ediyorum. Acıyorum, yaniyorum, gözlerime uyku girmiyor. Acaba memleketimin kötü olmasını mı istiyorum? Soruyorum köyümdeki öğretmene, ayda aldığı 1200 liradan 300 lirası vergi kesiliyormuş. Ota yanda 2,5 milyon liralık ürün kaldıran, 45 lira (evet, yalan değil, sadece 45 lira) vergi verirse, elinizdeyse, vicdanınız rahatsız olmasın. Kimdir bu kodaman? Hayatımı garantiye alırsanız, adını da söylerim. Evet, maalesef, bu kodamanın adını açıklayacak medeni cesarete sahip değilim bugün. Bizim demokrasinin kurallarından birinin de bu olduğunu daha önce anlatmıştım.

Mevlüt ÇEKİN

(Kurduşağı köyü - Yunak)

BİL HA!

Düzene de kanlım beyler düzene
Ak alına kara yazı yazara ● ●
Mazlum halkı var gücüyle ezene

Yuuu - haa!

Sarp kayaya kuru tohum ekene
Yaş toprağa kuru fiden dikene
Halk kervanın çıkmaz yola çekene

Ooo - had!

Ay ışığın güneş diye satana
Halk halk deyip kuş tüyünde yatana
Meydanlarda düzmece nutuk atana

Eee - haa!

Namus deyip el koynunda yatana
Hak dururken çıkarına tapana
Doğru yoldan bile bile sapana

Hee - haa!

Devran hep böyle döner sanana
Alışkın olan vurguna talana
Bir gün gele halk tarlası uyana

Eey - haa!

Ali GUNGÖR
(Fethiye köyü/Ankara)

TOPLUMDA

HABERLER / YORUMLAR

BU HAFTA

TOPLUMA GÖRE

BİR ESKİ VALİNİN ÖYKÜSÜ
YAZAN :
TURHAN ERKER

6'ncı sayfada

- Haber sayfalarında Cumhurbaşkanı'nın yurt gezisi, «Partiler» başlığı altında siyasal partilerin çalışmaları, Hükümet - iş çevreleri ilişkisi ile ilgili haberler var.
- Mizah 25'inci sayfada başlıyor.
- 25 ve 26'ncı sayfalarda **Hasan Hüseyin'in** «yüksek bir huzura» yazısı yer alıyor: «Yangın vaaar!»
- 28'inci sayfada **Cafer Özkan'ın** bir yazısı var: «Mektup»
- «Yaşasın sırtı kalın hal kımız.» **Teoman Okaygün'ün** yazısı da 29'uncu sayfada.
- 30 ve 31'inci sayfalarda **Lâle Devri** yer alıyor.

POLİTİKA VE ÖTESİ

ADAYLIK HABERİ
YAZAN :
MEHMED KEMAL

11'nci sayfada

- **Osman K. Akol'un** yazısı orta sayfalarımızda: «Diyanet İşleri Üzerine»
- 20'nci sayfada **Muzaffer Bingöl'ün**, Amerika'dan yol aldığı bir yazısı var: «Fantom uçaklarına dair»
- 21'inci sayfada yer alan **Erdem Başat'ın** sanat yazısı «Bireysel - Toplumsal/Bireyci - Toplumcu»
- Dünya haberleri 22 ve 23'üncü sayfada. Aynı sayfalarda yer alan Ortadoğu Raporu'nda **Ergin Eroğlu, CEMO** ittifakını anlatıyor: «Ölü doğmuş bir ittifak.»
- Afrika/73, 24'üncü sayfada: «Diori'nin Nijer'i»

KALKINMA
YAZAN :

MEHDİ ZİT

11'nci sayfada

Kapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM

cuma günleri yayımlanır haftalık
siyasal haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmeni :

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü
A. Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ: Mesrutivet Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara
HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ulus Ankara

Sevgili Toplum okuru, Geçtiğimiz Salı günü, gazetelerde kocaman başlıklar altında verilen bir haberle karşılaştık: «Mardin'de aşiretler arasında kanlı çatışma». Bir süre önce öldürülen Abdurrahim Türk'ün aşireti ile rakip aşiretler arasında meydana gelen çatışma, anlaşıldığına göre, küçük çapta bir savaşa benzeşmiş. Tüfekler, tomsonlar kullanılmış; ölümler, yaralılar var. Aynı nedenle, bir köy halkı, öbür köy halkına saldırmış. Düşünün, ağanın öldürülmesi bütün aşiret mensuplarını, ağanın köylerinde oturanları ayaklandırıyor; rakip ağanın aşiretine, köylerine saldırtıyor.

Feodalite dediğimiz nedir?

Feodalitenin bilimsel açıdan bir sürü tanımı yapılmıştır.

Ama bu olay, feodalitenin tam tanımı oluyor mu?

Ağanın intikamını almak için aşiret mensupları ayaklanıyor, öbür aşiretin üstüne, ağanın köylüleri öbür ağanın köylüleri üzerine ölümü, öldürmeyi göze alıp yürüyor. Ağa, «öldür» diyor, öldürüyorlar «öl» diyor, ölüyorlar. Nasıl bir şartlandırılmadır bu?..

Batı tarihinde «derebeylik dönemi» diye bilinen dönemde de, derebeylerin, serflere yaptıkları herdalde bundan başka birşey değildi.

Feodalite bir yanda; öbür yanda kapitalizme geçiş sancıları. Hükümetleri «bırakınız geçsinler, bırakınız yapsınlar» anlayışında tutmaya çalışan büyük burjuvazi.. Bir başka yanda, şaşkın, ne yapacağını bilemeyen küçük ticaret ve tarım burjuvazisi. İşçiler bir başka huzursuzlukta...

Buyurun çıkın, bu karmaşık görünümün içinden!

Oyle bir dönem yaşıyoruz ki, çelişkiler, farklılıklar, uçurumlar her düşünceyi altüst ediyor, her umudu boşa çıkartıyor. Çünkü, umut bağlananlar da bu çelişkinin şaşkınlığından kendilerini kurtaramıyorlar.

Anlaşılan, tek çare, bekleyip görmek.

Saygılarımızla
TOPLUM

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Kışeşler Akan Kışeşlilik'te yapılmıştır. Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL
Yıllık (52 sayı) 125 TL
Yurt dışı (uçak) 190 TL
ABD (uçak) 310 TL

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak (renkli) 4.500 TL.
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

Cumhurbaşkanlığı

Halk ne istiyor?

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, geçen haftanın sonunda tamamladığı altı günlük Doğu ve Güney—doğu illeri gezisi sırasında, hiç de «müreffeh Türkiye» ve «On yılda yeni bir Türkiye daha yaratık» edebiyatını doğrulayan bir görünümle karşılaşmadı, aksine, ken disini karşılamaya gelen insanlar dan, ekmeğe isteyen ve af dileyen binlerce dilekçe aldı.

Korutürk'ün, 1. gezi sırasında gördükleri sadece, dilekçe veren insanlardan ibaret olmadı. Vatandaşlar, ellerindeki pankartlara Dev letten ne istediklerini ve ne bek lediklerini belirten sözler yazmış lar, okul, hastane, su, yol, elektrik ve ucuzluk özlemi çektiklerini de dile getirmişlerdi. Bu isteklerin lis tesi belki çok daha kabarık olabilir di. Ne var ki, gezi başlamadan önce, ilgili valiliklere, geniş çapta kar şılama törenleri düzenlenmesi için emir verilmiş, bu yüzden de çok kimse Korutürk'ü karşılamaya çıkmamıştı.

Cumhurbaşkanı, kendisine veri len istek dilekçelerini, yanındaki görevlilere intikal ettiriyor, halka da «Ankara'ya döndüğüm zaman bunları ilgili Bakan arkadaşlarımla inceleyeceğim ve gereğinin yapılmasını kendilerinden rica edeceğim» diyordu.

9 il ve 2 ilçe

Fahri Korutürk, bu gezisi sırasında, dokuz il ve iki ilçeyi ziyaret etti, halkın dileklerini ve yaşayışını öğrenmeye çalıştı, devlet hizmetlerinin bu bölgeye hangi ölçülerde gittiğini saptamak istedi. Kendisine Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar ile İçişleri Bakanı, Mukadder Öztekin de eşlik ediyorlardı. Zaman zaman, ilgili Bakanlar da bu geziye katıldılar, bazı devlet yatırımları kapsamında Cumhurbaşkanına bilgi verdiler.

Cumhurbaşkanı, ilk olarak Elâzığ'a gitti, validen ve 8. Kolordu Komutanı Korgeneral Adnan Orel'den, şehrin çeşitli sorunları hakkında bilgi aldıktan sonra, Keban barajında incelemelerde bulundu. DSİ Genel Müdürü Hazım Tütüncü, baraj alanında, Korutürk'e, çalışmalarla ilgili bilgi verdi ve baraj alanındaki derin topraklarda büyük mağaralar meydana çıktığını, bunların doldurulması konusunda güçlüklerle karşı karşıya gelindiği için, 1973 yılında bitirilmesi tahmin edilen barajın bitirilemediğini ifade etti. Bitirildiği zaman, Keban barajından, Sarıyer ve İrfanlı barajlarına göre 15, Seyhan barajına göre de 20 kat enerji üretmek mümkün olabilecekti. Genel Müdür şöyle diyordu:

«— Yer altında çıkan mağaralar büyük güçlük yaratmıştır. Bizim tahminlerimize göre, doldurulacak mağara hacmi 5000 metre küp idi. 21 misli tahmin hatası yaptığımızı sonradan gördük. Şu anda 105 bin metreküp mağara dolduruldu, yine de bitmedi. Bugün en büyük handikapımız, arkadaşlarımızın Yengeç mağarası adını verdikleri 100 bin metre küplük boşluktur. Bunu bu yıl içinde doldurup Kasım ayından itibaren barajda su tutmak istiyoruz. Bu doldur-

mayı başarıp iyi bir su ile karşılaşsaksak, 1974 Haziranında Keban'dan enerji üretimine geçebileceğiz.»

lyi dilekler

Korutürk, yapılan tahmin hatasından memnun olmamıştı. Bununla beraber, mühendislerin, teknisyenlerin ve işçilerin barajı kısa zamanda üretime geçirebilmek için gösterdikleri çabayı övmeye lâyık bulunmuştu. Barajın hatıra defterine şunları yazdı:

«Keban barajı tesislerini gezdim, Burada beni en çok duygulandıran, vâzifedar olanların fazife aşkı oldu. Kendilerinin tebrik ediyor ve barajın beklenen zamanda millete kazandırılmasını diliyorum.»

Elâzığ'dan ayrılan Cumhurbaşkanı, Bingöl'e gitti, orada, deprem felâketine uğrayanlar için yapılan ve yapılmakta olan konutlar bölgesini gezdi. Deprem konutları inşaat amirinin verdiği bilgiye göre, depremden bu yana köylerde 3405 konutun yapımı tamamlanmıştı. 27 konutun yapımı ise bilmek üzereydi. Yol güçlüğü nedeniyle gidilemeyen üç köyde de 47 konutun yapımı ancak başlanabilmişti. Ayrıca, Bingöl merkezinde 1960, Genç ilçesinde 76, Solhan ilçesinde 15 konutun yapımı tamamlanmış, böylece toplam 5456 konut bitirilmişti.

«Hastane var, doktor yok!»

Cumhurbaşkanı Korutürk, Bin göl'den Siirt'e geldiği zaman, ellerinde dövizler bulunan kalabalık bir halk topluluğu tarafından karşılandı. Halkın ellerindeki dövizler de işsizlik, yolsuzluk ve susuzluk sorunları dile getiriliyor, «Hastane var, doktor yok», «baraj var, su yok», «dünya 21 yaşında, Siirt 19 yaşında» deniliyordu.

Batman'a geldiği zaman da aşağı yukarı aynı görünümle karşılaşıldı. İçinen girişiminde bulunan halkın arasından bir kadın, Korutürk'e «ekmek istiyoruz ekme!» diye bağırdı. Bu arada, Cumhurbaşkanı karşılamaya gelen CHP Batman İlçe Başkanının otomobilindeki altıoklu CHP bayrağı, görevli subayların isteği üzerine çıkarıldı. Subaylar, bu geziye vatan daşların partili olarak, sade vatandaş olarak ilgi göstermeleri gerektiğini söylüyorlardı.

Öldü desene!

Samsun Bakır fabrikası, «sıfır» randımanla çalışıyormuş. Haberi okuyunca, bir fıkraya geldi aklımıza:

Adam, o tımturaklı üslûbuyla anlatıyor da anlatıyormuş. Karşısındaki hiçbir şey anlamamış bundan. Fakat bir yerde adam, birinden söz ederken,

— Tek-i diyar-ı yâr ü ağ-yâr eyledi.. Rahmet-i rahmani-na kavuştu cenab-ı mevlânın... gibi sözler sıralamağa başlayınca, karşısındaki dayanamamış. — Yâni öldü mü bu adam, demiş.

Onun gibi; ne demektir bir fabrikanın «sıfır» randımanla çalışması?

Şuna, «çalışmıyor» deseniz!

Korutürk, Diyarbakır'a geldiği zaman, kendisine, cezaevindeki 900 mahkûm tarafından imzalanmış bir af dilekçesi verdi. Mahkûmlar, dilekçelerinde şöyle diyorlardı:

«Toplumumuza yeniden katılmak, ulusun birer fertleri olarak ulusumuza yeniden hizmet etmek, kaybettiğimiz topluma kavuşmak ve onunla kaynaşmak içten gelen arzumuzdur.

Büyük Atatürk'e bizlerin ve zâtı âlinizin büyük saygıları bulunduğunu, O'na minnet ve şükranla dolu olduğunu bilmekte, inanmaktayız.

Ulu önder Atatürk, kendisine suikast yapanları bile 1933'te, yani cumhuriyetimizin 10. Yıldönümünde bağışlamış o mutlu bayram onların bile aile ocağından uzak bulunan vatandaşlarından ayrı kutlamasını istememişti.

O, genel afı cumhuriyet bayramını pekleştirdiği gibi, balarından ayrı bulunan yavrularını cezaevlerinin kapılarını açtırarak büyük özlemlerine kavuşturmuştur.

29 Ekim 1973'ün cumhuriyet tarihimizin 50. Yıldönümünü ifade etmesi bizleri mutlu kılmaktadır.

Sayın Başbakan, sayın hükümet üyeleri, siyasi partililer, kuvvet komutanları ve basın kuruluşlarımızdan da, cumhuriyetin 50 yılında çıkarılması düşünülen affın, her türlü siyasi mülâhazanın dışında tutularak, partiler yelpazesi içinde bir seçim ve siyasi yatırım görüşünden uzak şekilde gerçekleştirilmesine en büyük yardımları beklemekteyiz.

Biz onbinlerce kişiye bakmakla yükümlü 900 kişi sadece şahsımız adına değil, diğer cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklu yüzbinlerce kişi adına da konuştuğumuza inanarak bu affı bekliyoruz. Cumhuriyetin 50. Yılı bayramını aile vevaharımızda milletimizle birlikte bizim de huzur ve sevinç içinde kutlama-

DOGUDA KURAKLIK : İş Allaha kaldı...

«mıza yardımcı olacağını inanmaktayız.»

«Af istiyoruz!»

Cumhurbaşkanı, İskenderun'a geldiği zaman da, birçok kimseden, af dileyen dilekçeler aldı. Kendisini karşılayanlar arasında bulunan yaşlı, gözlüklü, siyah mantolu, siyah başörtülü bir kadın önünde diz çökerek,

«— Elinizi, ayağınızı öpeyim.. af istiyoruz.» diye yalvardı.

Korutürk, İskenderun'da üçüncü demir—çelik fabrikaları tesisini gezdi, ilgililerden, çalışmalar hakkında bilgi aldı. Burada düzenlenen brifingde, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar, üçüncü demir—çelik tesislerinin 6,5 milyar liralık bir yatırımla gerçekleştirilmekte olduğunu, ilk yüksek fırının 1974 yılının Aralık ayında ateşlenerek flüen üretime geçilmiş olacağını söyledi ve tesislerin kurulmasında 13 bin kişinin görev almış olduğunu belirtti. Korutürk, Adana, Hatay, Maraş ve Gaziantep

illerinde de incelemelerde bulduktan sonra, gezisini tamamladı. Eki nedeniyle, gözlemlerini gazetecilere şu sözlerle ifade etti:

«— Gittiğim her yerde vatandaşlarımızın hakkını gösterdikleri samimi ve yakın ilgiden çok duygulandım. Gezi hakkındaki izlenimler Genel Sekreterlikçe bir tebliğ halinde kamuoyuna arz edilecektir. Ancak, şu kadarını söyleyeyim ki, bu gezi sonunda Türk milletinin çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak hususundaki kabiliyet, istidat ve azmini görmekten, bu imkânlarla sahip olduğunu müşahade etmekten büyük bir mutluluk içindeyim.»

Bildiride deniliyor ki..

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, gezi sonrasında yayınladığı bildiride şöyle diyordu:

«Sayın cumhurbaşkanı, ziyaret ettikleri illerde, komşu iller valilerinin de katılımıyla düzenlenen toplantılarda, mahalli ihtiyaç ve sorunlar hakkında gerekli bilgileri almışlardır.

«Trabzon'da CHP için dökülen gözyaşı — Bursa'da TMTF kongresinde tertip — İstanbul'da Kanlı Pazar»

Bir eski valinin öyküsü

ğneticiler ve memurlar, yasal koşulları yerine getirerek, istedikleri partiden milletvekili ya da senatör olabilirler. Bu, onların en doğal yurttaşlık haklarıdır. Kimsenin, bu hakkı ve bu hakkın şu ya da bu biçimde kullanılmasını eleştirmeye, yermeye hakkı yoktur. Yeter ki, milletvekili ya da senatör adayı yönetici, görev süresi boyunca davranışlarında eşitlik, objektiflik, tarafsızlık ilkelerinden ayrılmış olmasın.

Önümüzdeki genel seçimlerde aday olmak amacı ile AP'ye giren eski Devlet görevlilerinden bazılarının tutum ve davranışlarında ise, son kararlarının ışığında ve tarafsızlık büyütecinin altında incelendiği zaman çok ilginç görüntüler ortaya çıkıyor.

Bu görüntülerin en ook detay vereni eski İstanbul Valisi Sayın Vefa Poyraz'ın ki. Milletvekili olmak için AP'ye giren Sayın Vefa Poyraz'ın ayrıldığı yerin, en büyük kentimizin en büyük makamı oluşu, davranışlarını pek açık ve seçik olarak en görmez gözlerin bile göreceği hale getiriyor.

İnsan ister istemez, önce, Sayın Poyraz'ın, 27 Mayıs'tan sonra valiliğe atanan değerli bir kurmay albay olduğunu anlıyor.

Sonra akla, Trabzon Valiliğine ilişkin anılar geliyor.

O zamanki Hükümetin CHP'li Bakanlarından birinin, Trabzon Valisi Sayın Vefa Poyraz'ın CHP için aktığı gözyaşlarını bir türlü unutamadığı söylenir.

Ve yine anlatılır ki, o Bakana, sıcak bir yaz gecesini, Atatürk'e Trabzonluların armağan ettikleri köşkün bahçesinde, CHP'nin seçimleri kazanması için elinden geleni yapacağını söylemiş Sayın Poyraz ve Bakanı inandırmak için de CHP aşkına gözyaşları dökmüş.

Aradan zaman geçmiş, iktidar da yarı - buçuk değil, temelli AP'ye geçmiş. «— Sen Partiyi bırak, Vali olarak hizmette kusur etme, o bize yeter» diyen Bakanlar da ortadan kaybolmuş.

Sayın Poyraz, Trabzon Valiliğinden Bursa Valiliğine atanmış. Hangi AP'li Bakana, AP için nerede ve nasıl gözyaşı döktüğü şu anda bilinmiyor.

Yalnız, çok geçmeden, Bursa'dan İstanbul'a atanı-

verilişine bakılırsa, gözyaşından daha geçerli araçlar kullandığı ve AP yöneltisinde cidden başarılı, tam aranan bir vali olduğunu ispatladığı anlaşılıyor.

TMTF (Türkiye Milli Talebe Federasyonu)'nin 13 Kasım 1966 günü Sakarya'da başlayan kongresi, iktidarın nimetleriyle doyurulan 40 kadar gencin arka arkaya çıkardıkları olaylar, ünlü Cuma Namazı sonrası baskını ve seçim dalavereleri sonunda iptal ediyor.

Ankara'daki gözyaşı değerlendirme uzmanları, AP'li gençlerin kazanacağı bir kongrenin, Sayın Vefa Poyraz'ın Vali bulunduğu Bursa'da yapılabileceğini saptıyorlar. Ve isabet ediyorlar. Vali Vefa Poyraz'ın Bursa'sında yapılan TMTF kongresini AP'li gençler kazanıyor.

Nasıl kazandıklarının öyküsü uzun. Yalnız, bu önemli başarının, Sayın Vefa Poyraz'ın tertip ve tedbirleriyle kazanıldığı kuşku taşıyor. Ve Sayın Poyraz, AP'nin istediği tedbirlerin asıl alınacağı yer olan İstanbul'a atanıyor.

Buraya kadar, Sayın Vefa Poyraz'ın İstanbul'a geliş çizgisini izledik. Bu çizgiyi, Sayın Poyraz'ın İstanbul'dan gidiş yeri olan AP ile birleştiren ortaya çıkan hayret verici gerçek şu oluyor:

Eğer İstanbul Valisi, geldiğini ve nereye gittiğini şimdi öğrendiğimiz bu kişi olmasaydı, kardeş kardeşi kırar mıydı, izinle yapılan mitinglerin çevresinde elleri sopalı ve silahlı onbinler toplanabilir miydi, Kanlı Pazarlar olur muydu?

O zamanlar hep yönetimin tarafsızlığından şikâyet edilirken «biz kanun adamıyız, hiçbir partinin ve zümrenin çıkarı ve görüşü yönünde değiliz» diyen Valiler, Emniyet Müdürleri ve diğer görevliler,

Şimdi AP listelerinde boy göstermekle, o günlerde yaptıklarının gerçek anlamını açığa vuruyorlar, tarafsızlıklarının ne olduğunu, nasıl bir kanun adamı olduklarını gösteriyorlar.

TURHAN ERKER

Sayın Cumhurbaşkanı, inceleme gezileri sırasında, askerî garnizonları da ziyaret etmişler ve özelbölgele, Diyarbakır ve Siirt illeri sıkıyönetim komutanlığının çalışmaları ile Hatay ve Adana bölgesini de 6. Kolordu komutanlığının sıkıyönetim devamınca yaptığı uygulamalar ve bu yönetim kalktıktan sonraki durum hakkında bilgi almışlardır.

Sayın Cumhurbaşkanı, uğradıkları her yerde halkımızın kendilerini son derece duyulandıran samimi karşılamaya ve yakın ilgisinden mutlu olmuşlardır.

Sayın Cumhurbaşkanı, özellikle güney bölgemizde bu yıl başgösteren kuraklık nedeniyle bölge halkının karşılaştığı güçlükleri ortadan kaldırmak amacıyla alınacak tedbirler üzerinde önemle durmuşlardır.

Sayın Cumhurbaşkanı, Güney—Doğu Anadolu'nun kalkınmasında büyük katkısı olacağına inandıkları Keban barajının bir an önce hizmete konulması hususunda Türk mühendis, teknisyen ve işçilerinin bilgili ve feragatli çalışmalarını ve rinde izlemekten memnun olmuşlar. Batman'da çağdaş teknoloji seviyemizi belgeleyen tesisleri görmekten kıvanç duymuşlardır.

Ayrıca, İskenderun'da Türk sanayi için ileri bir aşama olan ve sanayileşmenin kaçınılmaz elemanlarından en mühimini teşkil eden demir—çelik tesislerini, plânlanan süre içinde hizmete sokmak için olağanüstü bir gayretle çalışan Türk mühendis, teknisyen ve işçilerinin sevk ve heyecanlarını takdirle karşılamışlar ve Türkiye'de ağır sanayinin en büyük parçasını teşkil eden bu endüstri kuruluşunun Türk teknisyenleri tarafından vücutlandırılmakta oluşunun, bundan sonraki aşamalarda bizler için güç ve ümit kaynağı olacağı hususunda ki inançlarını belirtmişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanı, Bingöl'de deprem felâketine uğrayan vatandaşlarımızın en kısa zamanda meskene kavuşturulmaları hususunda düzenlenen plânın, güçlüklerle rağmen, süratle ve yüzde yüz yakın bir oranda gerçekleştirilmesinden ve vevpenli bir Bingöl yaratılmış olmasından, büyük memnuniyet duymuşlar ve Türk milletinin yaratıcı gücü ve devletin teşkilâtci kudreti ile alınan bu sonuç nedeniyle takdirlerini beyan etmişlerdir.

Mahkemeler

Numan Esin'in iddiası

27 Mayıs devrimini gerçekleştiren eski Milli Birlik Komitesi üyelerinden Numan Esin de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askerî Mahkemesinde görülmekte olan «Boğaz Köprüsü'ne sabotaj» davası ile ilgili görülerek tutuklandı ve idam isteğiyle «Bombalar davası»na dahil edildi. Askerî Savcı, Numan Esin'in de Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını iskata cebren teşebbüs ettiğini ileri sürüyor ve kendisi hakkında idam cezası uygulanmasını istiyordu. Böylece, bu davada idamları istenen sanıkların sayısı 15'e yükselmiş oluyordu.

Bu davanın 1 numaralı sanığı olarak Askerî Mahkeme karşısına çıkarılan Talât Turan'ın, kendisine işkence yapıldığı yolundaki iddialarından sonra, Numan Esin de, sorgusu yapılırken işkenceye maruz kaldığını söyledi. Hakkındaki iddianamenin, «Bombalar davası»nın esas iddianamesiyle birleştirilmek istendiğini, oysa kendisinin bu dava ile ilgili iddianameyi okumadığını belirtti, hakkında kovuşturma yapıldığını gazetelerden öğrendiğini, cebinde pasaportu bulundu-

ğu halde yurt dışına çıkmıyarak adalet önünde hesap vermekten çekinmediğini, sorgusu için evinden alınıp meçhul bir yere götürüldüğünü, burada kendisine maddî ve manevî baskılar yapıldığını, Askerî Savcı ifadesini alırken bu durumu kendisine de bildirdiğini anlattı ve şöyle devam etti:

«— Ek iddianamenin esasla birleştirilmesi için, bu iddianamenin hukuka uygun olması şarttır. Hukukun geçerli bir iddia yoktur. Bu iddianame hukuk dışı, anayasa ve kanun dışı bir malzeme ile hazırlanmıştır. Söz konusu ikrar, baskı ürünüdür. Savcının bu işkenceleri bilmemesine imkân yoktur. Bu ifadeler savcıya niyabeten alınmıştır. Tabanında ve vücudumda baskı izlerini taşımayı, göstermek istiyorum.»

İşkence iddiası

Numan Esin, daha sonra, ayağundan ayakkabısını çıkarttı ve Yarğış Yarbay Coşkun DüNDAR'a baskı emarelerini göstermek istedi. Yarğış, onun bu hareketi üzerine şunları söyledi:

«— Burada ifadeniz var. İfadeniz alınırken askerî savcı, bir şikâyetiniz var mı, doktora sevk edilmez misiniz diyor, hayır cevabını veriyorsunuz. Sonra burada basın mensupları var diye ayakkabınızı çıkarıyorsunuz.»

İLERİCİLİK

Bir de derler ki, gericiler elinizdeyiz!

Yalan!

İşte, saatları bir saat ileri aldık ya!

Fakat neye gülüyor insan, biliyor musunuz?

Saat gecenin 12'si. Birden aklınıza geliyor saatların bir saat ileri alınacağı ve tufup büyüyorsunuz saatinizin düşmesini ve saat 1 oluyor. Diyelim ki, tam, saat 1'de başlıyor sıkıyönetim sokağa çıkma yasağı; ne yaparsınız?

— Yahu, kardeşim, daha saat 12... Siz bakmayın 1 olduğuna.. Diye bilir misiniz?

İlericilik - gericilik bir «ayar» meselesidir. Yarın bakmışsınız ki, radyoda bir ilân: «bu saatten itibaren batı uygarlık düzeyine ulaşmış bulunuyoruz, herkes durumunu ona göre ayarlasın!»

Niçin olmasın?

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, Talât Turan ve Numan Esin'in iddialarını ihbar telâkki ederek, her iki sanığı da Haydarpaşa Askerî Hastahanesine sevkettiği ve muayene nelerini istemişti. Hastaneden alınan rapor, bir sonraki duruşmada okunmuştu. Raporda «14'lerden MBK üyesi Numan Esin ile Talât Turan'ın çıplak olarak yapılan muayenelerinde her hangi bir darp, işkence veya falaka izine rastlanmadığı» ifade ediliyordu.

Numan Esin rapora itiraz etti. Bilirkişi marifetiyle ve Mahkeme'nin teminatı altında yeniden muayene olmak istediğini bildirdi. Bu istek karşısında Askerî Savcı Nevzat Çizmeçli şöyle dedi:

«— İşkence iddiaları özel bir savunma taktiği olarak kullanılmaktadır. Kamuoyunu büyük çapta etkilemek isteyen sanıklar ortaya atmakta ve devam ettir-

mektedirler.

Numan Esin ise kendisinin Haydarpaşa Askerî Hastahanesine sevk edildiğini ve resmî raporda da belirtildiği gibi, Adli Müşavirliğin, istediği takdirde, ayrıca bir resmî veya özel hastanede tekrar muayene ettirebileceğini söylediğini, fakat Mahkemede konuşacağını bildirirken şunları ekledi:

«— Sorgum sırasında, Savcıya, ayağımda işkence izleri olduğunu mahkemenize bildirdim, mahkeme tetkikini reddetti, hastaneye sevk dildim. Bu doktorlar askerî doktorlardır, emrû kumanda altında, hiyerarşi içinde dirler. Onların verdikleri raporları reddederim. Başka bir hastaneye gönderilme teklifini de mahkemenizin teminatı altında ve mahkeme kanalıyla kamuoyunda tesbitini istediğim için reddettim. Ayağımdaki izler geçmektedir. İzleri heyetiniz müşahade edebilir veya tarafınızdan getirilecek bir bilirkişi marifetiyle tesbit ettirebilir.

Ayrıca bu dâva için tutuklanan yeni bir arkadaşımız şu anda hücrededir, onun yanı Mehmet Çınar'ın hemen getirilip burada muayenesi yapılmalıdır.»

Mahkemenin kararı

Mahkeme, Numan Esin'in bu sözleri üzerine oldukça uzun süren bir ara verdi, vardığı kararı şöyle açıkladı.

«Bilirkişileri seçmek ve adedini tâyin etmek 353 sayılı kanunun 62. maddesi gereğince hazırlık soruşturmasında Askerî Savcılara, son soruşturmada Askerî Mahkeme ye aittir. Adli Tıbbı ilişkili konuda askerî tabibler bilirkişi olarak tâyin olunurlar.

Geçen celse işkence iddiaları, Komutanlıkça ihbar kabul edilen Esin, derhal bizzat Komutanlıkça mahkemeye en yakın Haydarpaşa Askerî Hastanesine, kanunun 62. maddesinin âmir hükmü gereğince sevk ve muayene ettirildiği ve rapor düzenlendiği Komutanlığın yazısıyla anlaşılmıştır. Benzer işlemlerin sanıklardan Talât Turan için de aynen yapıldığı Komutanlık yazısıyla anlaşılmıştır.

Askerî tabiblerin, askerî şahıs olarak hiyerarşi içinde bulunmalarının 353 sayılı kanunun 62. madde

since kendilerine verilen yetkiyi kullanırken, mesleklerine başlar - ken yaptıkları kanunî yeminin dışına çıkıp, hakikat hilâfına rapor tanzim etmelerine bir sebep teşkil etmeyeceği, özellikle rapor tanzim eden tabibler bakımından, sanık ve vekilleri tarafından şahsî bir husumetin olduğuna dair veya raporun sahteliğine dair bir iddia ile ri sürülmemiştir. Ayrıca sanık Numan Esin'e kendisinin bu rapora kanaat getirmeyeceği takdirde, bizzat isteyeceği bir sağlık kuruluna sevk edilebileceği söylenmiş, bunu da kabul etmemiştir.

İşkence konusunu tesbit için sanık ve vekillerinin şahsen tesbit edecekleri Bilirkişiyi mahkemeye getirmeleri talepleri, 353 Sayılı Kanunun açık hükümlerine göre, hazırlık safhasında mümkündür, duruşmaya sirayeti yoktur. Kaldı ki,

Askerî Yargıtay 2. Dairesinin kararında da belirtildiği gibi, bir sanığa işkence yapıp yapılmadığını ve bunun tetkiki, işkence yapanlar hakkında kanunî işlem yapılması yönünden önem taşır, bu sanıklar ve dâva ile ilgisi yoktur. Mahkemeimiz karara varırken, sanığın sadece ikrara dayalı ifadesini değil, leh ve aleyhteki delilleri, hukukî, vicdanî kanaatlere göre değerlendirerek hüküm tesis edecektir. Bu nedenle işkence ârâzinin yeniden tesbitine dair karar itihazına mahal yoktur.

Bu sarahate rağmen, mahkemenin tarafsızlığında en küçük bir şüphenin belirmemesi ve ileri sürülen hususun tesbiti nedeniyle, aynı iddialarda bulunan sanık Hasan Yalçınkaya'nın tam teşekküllü Haydarpaşa Askerî Hastahanesine derhal sevk edilerek Baştabibliğin tesbit edeceği yetkili üç kişilik bir kurulca muayenesi için Askerî Savcılığa müzekkere yazılmasına,

Sanık Mehmet Çınar'la ilgili dosya gelmemiştir. Yarın mahkemeye çıkacaktır. Kendisinin de iddiası olursa kanunî gereği düşünülecektir.»

Partiler

(Kapaktaki konu)

Geçen hafta Cuma günü, AP İstanbul İl Başkanlığında düzenlenen bir tören, yedi yıldır İstanbul

un nasıl bir zihniyetle yönetilmiş olduğunu göstermesi bakımından bütün dikkatleri üzerinde topladı. Bu törende, İstanbul'da yedi yıl valilik yapmış olan Vefa Poyraz ile, onun kadar uzun görev süresi bulunan Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar ve ünlü Savcı Nedim Demirel, bundan sonraki görevlerini politika alanında sürdürmek amacıyla AP'ye kayıtlarını yaptırıyorlardı!

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, bu amaçla düzenlenen törene katılmak üzere, yakın çalışma arkadaşlarını da yanına alarak

DEMİREL — POYRAZ
Açığa çıkan ilişkiler

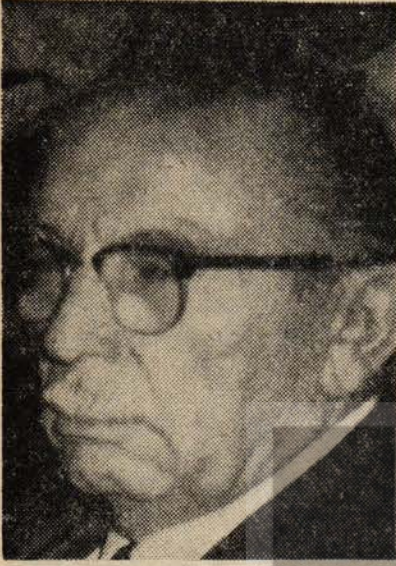
İstanbul'a gitti, Poyraz, Çağlar ve adaşı Nedim Demirel'i, hem bundan önceki hizmetleri, hem de bundan sonra kendilerinden beklediği hizmetleri için yanaklarından öperek kutladı ve kendilerini, orada bulunlara şöyle takdim etti:

«— İşte size, sekiz yıla yakın, İstanbul gibi önemli bir şehrin valiliğini yapan ve bu şerefli hizmeti bitirip siyasi hayat yoluyla hizmetine devam edecek olan Vali Vefa Poyraz ve onun kadar değerli hizmetler vermiş olan Muzaffer Çağlar ve Nedim Demirel.»

V. Poyraz, Muzaffer Çağlar ve Ne

Kalkınma

MEHDİ ZİT

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL
Vefa Poyraz'a övgü

dim Demirel, gerçekten İstanbul'daki resmî görevleri süresince üç yakın arkadaş olarak çalışmışlardı. Onların görev süreleri içinde İstanbul'da çok önemli olaylar meydana gelmiş; cihat çağrıları, Taksim olayları ve «Kanlı Pazar» diye anılan patlama bunların başında yer almıştı. Cihat çağrıları, Taksim olayları ve Kanlı Pazar'ların Muzaffer Çağlar tarafından yakalanan ve Nedim Demirel tarafında sorguları yapılan sanıkları mahkemelere sevk edilmiş, hesap vermeleri sağlanmıştı. Ne var ki, gerek bu olayların hazırlık safha-

FARUK SUKAN

Aradığı valiyi bulmuştu

- Nasılsın?
— Sormalı.
— Neyin var?
— Berbat.. Dün oturup hesap yaptım, tam onbeşbin lira borcum var.
— Eee..?
— Binbeşyüz lira maaşla bu borcu nasıl ödiyeceğim?
— Sen de hesabını bil kardeşim. Neden boçlandın?
— Maaşla geçinemiyoruz ki. Her ay üç beş borçlanıyoruz. Derken onbeşbin lira oluvermiş. Ben kendi maaşım ile geçinemeyen, bu onbeşbin lira borcu nasıl ödeyeceğim?. Battık!
— Battın mı?
— Evet battım.
— Öyleyse tebrik ederim.
— Neden?
— Kalkınıyorsun demektir.
— Dalga mı geçiyorsun?
— Bir şey geçtiğim yok. Ama Sayın Demirel ve Sayın Başbakanın sözlerine bakarsan, sen kalkınıyorsun.
— Ne münasebet..
— Millet battıkça her ikisi de «Kalkınıyoruz» diyorlar. Sen de battığına göre, demek ki kalkınıyorsun. İyi yoldasın.
— Demek, Sayın Demirel ile Sayın Başbakan böyle söylüyorlar ha?
— Evet.
— Peki, Feyzioğlu bir şey demiyor mu?
— O, ne de olsa Kayserili, Ağzını açmıyor bu sıra.
— Peki, ne olacak halimiz böyle?
— Sen gine haline şükret.
— Bunun nesine şükredeyim, yahu.
— Benim bir arkadaşım var, senden daha hızlı kalkındı.
— Nasıl?
— Geçen gün alacaklıları gelip, tüm eşyalarını haczettiler. Bir tencere, bir tava kaldı.
— Tencereyle tavayı ne yaptı?
— Sattı.
— Neden?
— İçinde pişirecek bir şey olmadıktan sonra, tencereyle tava ne işe yarar?
— Demek, bizler borçlandıkça, kalkınıyoruz sayılıyor ha?
— Evet.
— Neden?
— Sayın Demirel borçlanmayı kalkınma sayar da ondan. Devleti de gırtlığına kadar borca soktu.
— Benim bildiğime göre, Sayın Demirel, 1965 yılından beri hep «Kalkınıyoruz» der. Ondan önce de başka biri tam on yıl aynı şeyi söylemişti. Şu kalkınma denen şey bir bitse de kurtulsak bel.

Bu buni furdi

Mardin'deki kan gütme olayını okuyunca, aramızdan bir süre önce ayrılmış bulunan Halil AYTEKİN'in bir röportajını anımsadık.

Halil AYTEKİN, Karadeniz bölgesindeki kan gütme olaylarını incelemeye gitmişti. Birgün bir mezarlığa düşmüş yolu. Sormuş:

— Kimindir şu mezar?

— Falancaındur, demiş Karadenizli.

— Eceliyle mi öldü?

— Hayır... Bu, buni furdi...

Şu, şuni furdi... O, oni furdi... Şu da şuni furdi... Ha şu da buni furdi... Herçeş birbirini furdi...

Halil AYTEKİN diyordu ki:

— Eceliyle ölen bir kişiye rastlamadım koca mezarlıkta. Herkes birbirini vurmuş, kardeşim. O, onu vurmuş, o, onu... Vurani vurmuşlar...

sında, gerekse uygulama safhalarında, Poyraz ve Çağlar'ın sorumlu oldukları bulunduğu, zamanında tedbir almadıkları, olayları bastırmasını bilmedikleri Parlamento kürsüsünden defalarca ifade edilmiş olmasına rağmen, bu yolda bir soruşturma yapılmasına gidilmemiş, böylece, hesap verme işi tek yönlü olarak işletilmiştir.

Kısa Kimlik

Vefa Poyraz, aslında bir yönetici olarak değil, bir asker olarak yetişmiştir. 1917 yılında Nevşehir'de dünyaya gelen Poyraz, 1 Mayıs 1935 tarihinde Harp Okuluna girmiş, 30 Ağustos 1937 yılında asteğmen olarak orduya katılmış ve 22 Aralık 1960 tarihinde albay rütbesindeyken ordudan ayrılmış, Bitlis valiliğine atanmıştır. Bir yıl sonra Trabzon valiliğine getirilen Vefa Poyraz 29 Haziran 1964 tarihinde Bursa valiliğine atanmış; bu rada Demirel'in 1. numaralı yardımcısı İhsan Sabri Çağlayangil'in dikkatini çeken hizmetler vermiştir. Çağlayangil, Demirel'le görüştüğünde devamlı olarak kendisini methediyor, ona daha geniş imkânlar tanınmasında büyük faydalar bulunduğunu söylüyordu.

1965 seçimlerinden sonra İçişleri Bakanlığına gelen Faruk Sükan, Demirel ve Çağlayangil'in tavsiyeleri üzerine, Vefa Poyraz'ı 18 Ocak 1966 tarihinde İstanbul Valisi yaptı. Sükan, Parlamento kürsüsünde «solcuların nefes alışlarını bile takip ediyoruz.» dediği zaman, güvendiği valilerin başında Vali Poyraz'ın geldiğinde kimsenin kusu kusu yoktu. Poyraz, İstanbul Valisi olduktan sonra, Faruk Sükan'la devamlı temas halinde bulunmuş, onun öğrenci dernekleriyle ve bu derneklerin kongreleriyle ilgili emirlerini yerine getirebilmek için gerçekten büyük gayretler sarfetmiştir. Fakat, bütün bu gayretleri

BULENT ECEVİT

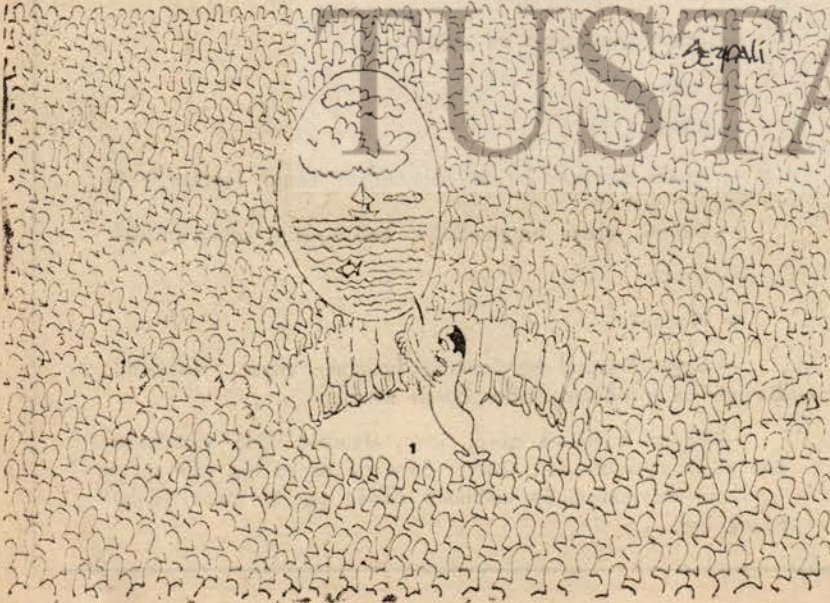
Malatya'da konuştu

ne rağmen, Faruk Sükan'ın istediği sonuçları elde edememiş, Sakarya ilinde toplanan bir öğrenci kongresinde istediği kimseleri yönetim kuruluna seçtirememiştir. Bu yüzden «Sayın Bakan»dan oldukça ağır sitem sözleri de işitmiştir.

Hizmete devam!

İstanbul Valiliği görevine başladığı sırada Faruk Sükan'ın telkinleriyle görev yapmaya alışmış olduğundan, Sükan bakanlıktan ayrıldıktan sonra da aynı metotla görevine devam etmiş, hattâ Muzaffer Çağlar gibi mesai arkadaşlarını da kendisine uydurmasını bilmiştir.

Şimdi artık politika hayatına atılmaktadır ve herhalde, aklında olan şey, Demirel'in, Faruk Sükan gibi bir İçişleri Bakanı ihtiyacını karşılayabilmektir. Önümüzdeki seçimleri AP kazanırsa, Demirel kendisini tereddütsüz İçişleri Bakanı yapacak ve böylece «solcuların nefes alışlarını bile takip etme» işlemini yeniden başlamış olacaktır. Ne dem Demirel de Adalet Bakanlığına getirildiği zaman, geriye sadece,

Adaylık Haberi

Acı acı çalan telefonda. Önce kapı mı diye kuş-
kuya düşmüştüm. Açmaya hiç niyetim yoktu. Or-
ta kulak iltihabından birkaç gündür yatıyordum.
Ne meret şeymiş! İnce ince sızıyor.. Tanrı kimseye
vermesin! Belki önemli bir şeydir diye telefonu aç-
mak zorunda kaldım.

«Alo...» dedi bir ses. İyi duymuyorum.

«Buyurun.» dedim.

«Vay eniştecğim sen misin?»

«Benim.»

«Tanıyamadın galiba?»

—«Kulağım rahatsız da, yatıyordum.»

«Geçmiş olsun... Ben...»

Adını söyledi. O yerlerden kız aldık ya, bun-
ların hep eniştesi oluyoruz artık. Oralı kim varsa,
tanıyayım, tanımayayım enişte diyorlar. Biz de, bi-
zim hanımın hatırına, bozmuyoruz, kabulleniyoruz.

«Eniştecğim, adaylığımı koydum. Emekliliğime
denk geldi, hemen emekliliğimi istedim. Memleket-
ten de adaylığımı koydum. Şimdi sana haber veri-
yorum. O kan damlayan kalemle hemen yaz. Ben-
nim memlekete, millete ne kadar faydalı olacağımı
bir iyice belirt. Gazetede göreceğim, okuyacağım
ha...»

«Olur, hangi partiden?»

«Senin hemşerin enayilik eder mi, ha? Sorarım
sana, enayilik eder mi? Tabii, Edoletten...»

«İyi etmişsin... Görüştün mü partililerle?»

«Görüşüm, Demirel'le görüşüm.»

«İyi etmişsin...»

«Gittik, heyet halinde gittik. Yanında İsmet Sız-
gin vardı, bir - iki Bakan daha... Adlarını bilmiyo-
rum. Bizi, Grup odası mı, ne diyorlar, orda kabul
etti. Partiden adaylığımızı koyduğumuzu söylediler.
Yanaklarımızdan öptü.»

«Çok iyi olmuş. Ne dedi?»

«Sizden daha iyi aday mı bulacağım ben, dedi.
Hepimizi tebrik etti, başarılar diledi. Seçimlerde iyi
çalışın, amacımız iktidardır, dedi.»

«Sevdim.»

«Sonra hemen Karayolları Umum Müdürüne git-
tim. Önce yüzvermedi. Fakat adaylığımı koyduğu-
mu söyleyince benzi değişti. Kahve ısmarladı. Ben
durur muyum! Müdür Bey, dedim, bizim kazayla
öteki arasındaki köprüyü de yolu da hemen yapac-
aksın, dedim. Olur, dedi. Telefona asıldı. hemen
ekipler gönderdi. Yolu seçimlerden önce yapacak-
lar. Köprüye de başlayacaklar. Bana arabasını ver-
di. Uğurladı. Ordan Bakanlığa gittim. Bir erozyon
bölgesi var. Bakana, orası ağaçlanacak, dedim.
Ekipler gönderdi. Bunu benim yaptığımı söyleye-
ceksin, dedim. Öteki mebusların adının anılmasını
istemem, dedim. Arkadaşımdır, göz kırptı. Ne de-

mek istediğimi anladı.»

«Kaç mebus çıkıyor sizin ordan? Kaç sizin, ka-
çı ötekilerin?»

«Geçen seçimde ikisi bizim, ikisi halkçılarındı.»

«Bu sefer?»

«Bu sefer ben girince üçü bizim, biri Halkçıları
olur.»

«Sen kaçınıcı olursun?»

«Partiden üçüncü ol diyorlar, nasıl olsa kazanı-
rın.»

«Aman, yaş tahtaya basma!.. Birinci olmaya
bak...»

«Onlara he he diyorum. Şimdiden hesabımı
yaptım. Reylerin çoğu bende... Birinci olmazsam gir-
mem seçimlere.. Halkçılara girsem, hemen birinci
yaparlar ama, benim gözüm mebusluktan sonra ba-
kanlıkta...»

«Çok iyi...»

«Aman eniştecğim, senden arzum, beni bir gü-
zel yaz, o kan damlayan kalemle... Sen şimdi han-
gi gazetede yazıyorsun?»

Gazetenin adını söylüyorum.

«Ha, orda yaz işte...» diyor. «Ben klişeler ısmar-
ladım. Birkaç güne kadar alacağım. Sana gönderi-
rim. Bir güzel resmimi de bas... Klişe benden, gazete
feye masraf da olmaz...»

«Hiç merak etme.»

«Nereye göndereyim?»

«Gazeteye gönder.»

«Kendim getiririm.»

«Zahmet etme, belki geldiğin saatte bulunmaya
bilirim.»

«Oyleyse yollarım. Haa, enişte, benim klişenin
çıktığı gazeteden benim için biraz fazla bastırın.
Ben parasıyla alacağım. Köylere dağıtacağım. Hem,
sizin gazetenin reklamı olur. Bu dediğimi unutma!
Çok bastırın ondan... Mebus adayı olduğumu da
büyük puntolarla yazın. Satışa tesiri olur. Duyan
alır. Sizin için de bir ticaret meselesidir.»

«Hay hay...»

«Bacımın da, senin de ellerinden öperim. Seçim-
lerden sonra görüşürüz. Ha, bak, Bakan olunca ben
de seni görürüm enişte...»

Telefonu kapattı. O da rahat etmişti, ben de..

Hanım gelince adını söyledim:

«Mebus oluyormuş...» dedim.

«Bırak canım, sahtekârı... Yolsuzluktan daha,
dâvası görülüyor. Hele pisliğini temizlesin.»

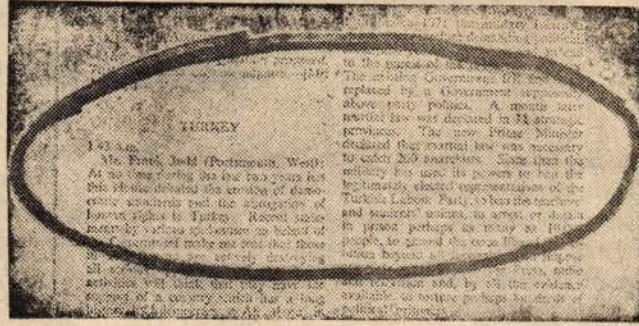
«Öyle mi?»

«Öyle tabii...»

«Oyleyse mebus oldu, gitti.» dedim. «Ben ola-
maz sanıyordum. Şimdi anladım ki, olur.»

MEHMET KEMAL

İngiliz Avam Kamarasında Türkiye

FRANK JUDD (Portsmouth milletvekili) :
Son iki yıl boyunca Türkiye'de demokratik ölçülerin aşılması ve insan haklarının feshi bu Mecliste hiç tartışılmamıştır. Hükümet adına değişik sözcülerin son günlerde verdikleri demeçlerin, Türkiye'de cezri eylemlerine karşı her ciddi muhalefeti ezenleri, uzun bir demokrasi tarihi bulunan bir ülkenin desteğine sahip oldukları inancına yöneltmesinden endişe ederim. Bütün bunlar, durumlarının yanlış anlaşıldığı veya görmezlikten geldiği kanısıyla Türkiye'de hapsite ve dışarıda büyük üstünlüklere rağmen rejime karşı çıkanların cesaretini kıracaktır.

Kanımcıca, Kuzey İrlanda'da işkence olduğu yolundaki iddialara karşı Majeste'nin hükümetinin gösterdiği davranışla aynı yükseklikte bir düzeyin sağlanması İngiltere'ye ve tüm Batı Avrupa demokrasilerine bağlı bulunmaktadır.

Geçen iki yıl içindeki olayların kısa bir açıklaması gereklidir. 12 Mart 1971 tarihinde Ordu, siyasal, toplumsal ve ekonomik reformlarla önceki yıllardaki kargaşalıklara bir son verilmesini isteyen sert bir me morandum yayınlamıştır. İşbaşındaki hükümet düşmüş ve yerine partilerüstü diye adlandırılan bir hükümet geçmiştir. Bir ay sonra 11 stratejik ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yeni başbakan, sıkıyönetimin 200 anarşisti yakalamak için zorunlu olduğunu söylemiştir. Bundan sonra, Türkiye İşçi Partisi'nin yasal olarak seçilmiş temsilcileri tutuklanmış, öğretmen ve öğrenci birlikleri yasaklanmış, belki de 10 bin kadar

kişi hapsedilmiş veya hapisanelerde alınmış, önceki liberal anayasa tanınmayacak biçimde değiştirilmiş, basın, radyo ve televizyona tam bir sansür uygulanmış ve yüzlerce siyasi mahkûma işkence edilmiştir.

Belki de insan haklarının çiğnenmesi konusunda ki en iyi belge, Anayasada yapılan değişikliklerdir. Türk rejimi, bu yoldan, medeni hak ve özgürlüklerin feshini anayasaya göre meşrulaştırmayı başarmıştır. Bu değişikliklerle üniversitelerin, radyo ve televizyon özerkliği elinden alınmıştır. Polise ve askeri makamlara tüm Türk vatandaşlarının mahremiyetine müdahale yetkisi verilmiş ve yargı, bağımsızlığından yoksun kılınmıştır.

Değişikliklere karşı muhalefeti önlemek için beş Türk anayasa hukuku profesörü tutuklanmıştır. Bunlardan üçü 1961 Anayasasının hazırlanmasına katkıda bulunmuşlardı. Durumun ciddiyeti, geçen yaz Paris'te yapılan bir Avrupa Konseyi toplantısında daha iyi biçimde gözler önüne serilmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı Bayülken'e durum ve biraz önce temas ettiğini konular hakkında sorular sorulmuştur. Benim de bulunduğum bu toplantıda Bakan, tutuklanan öğretim üyelerinin hemen hemen tümünün üniversitenin genç üyelerinden oluştuğunu iddia etmiştir. Bakan, Batıda hepimizin, örneğin Profesör Soysal'ın tutuklanmasından haberdar olduğumuz söylendiği zaman şaşkınlık geçirmiştir.

Son zamanlarda rejim, Anayasada ve birçok ya

Muzaffer Çağlar'a bir görev bulmak kalmaktadır. Çağlar da Gençlik ve Spor Bakanlığına getirildiği takdirde, sayacağın bütün elemanları yerlerini bulmuş olacaklardır.

Ecevit yurt gezisinde..

Demirel, bu «değerli» arkadaşlarımızı politika hayatına kazandırmak için İstanbul'a gittiği sırada, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de yeni bir yurt gezisine çıkıyordu. Ecevit, bu defaki gezisine İnönü'nün seçim çevresi olan Malatya'dan başlayacaktı. Bu yüzden Malatya gezisine önem veriliyor ve burada komandoların yeni bir hareketi ile karşı karşıya kalınma ihtimalinde, söz ediliyordu. Ne var ki, Ecevit'in Malatya'ya hareket ettiği gün, Alpaslan Türkeş'in Milli Hareket Partisi de Ankara'da Büyük Kongresini topluyor ve komandolar bu kongrede görev almışlardı. Bu yüzden, Ecevit'in son gezisi olumsuz geçti, komandolar her hangi bir tertipte bulunma olanağını elde edemediler. Ecevit, Malatya'da yaptığı konuşmada şöyle dedi:

«— CHP'nin sekiz yıl süren iç mücadelesi, bu partiyi halkla bütünleştirme mücadelesiydi. Bu mücadele kazanıldı. CHP bugün her zamankinden daha çok adının partisisidir.

CHP'nin halkla bütünleşerek güçlenmesinden telaşa kapılanlar, onu iftiralarla halk gözünde kuşku duruma düşürmeye çalışıyorlar. Bir yandan da maddi olanaklardan yoksun bırakarak çökertebileceklerini sanıyorlar.

Türkiye'yi 12 Mart'ta getiren olaylarda CHP'nin etkisi, rolü olduğuna dair soyut iddialar bir tek somut delille dayandırılmamıştır. 12 Mart öncesinde ve sonrasında CHP'yi demokrasi ve mesululuk çerçevesinin dışına çıkartmak isteyenler, bu amaçlarına erişememişlerdir ve bir başka partinin yöneticileri arasında yer almışlardır.

Zaman zaman ve yer yer bazı

İngiliz Avam Kamarası, 8 Mayıs 1973günlü oturumunda, Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu ve Türkiye —İngiltere ilişkilerini görüşmüştür. Aşağıda okuyacağınız yazı, İngiliz Avam Kamarası tutanaklarından çevrilmiştir. Dışarda Türkiye hakkında neler konuşulduğunun bilinmesi bakımından, bu kısa çevirinin okunmasında yarar vardır sanıyoruz.

salarda değişiklikler getirmiştir. Sıkıyönetim kaldırıl- sa bile, Ordunun, iktidarın büyük kısmını elinde tut- mayı başaracağı kesinleşmiştir. Bu ciddi iddialar bir- çok bağımsız kuruluş tarafından da yapılmıştır. Dün- ya Kiliseler Birliği, Uluslararası Af Örgütü ve Ulus- lararası Hukukçular Komisyonu, Türk rejiminin etkili muhalefeti ezme sürecinde olduğu ve işkence yapıldığı yolunda raporlar yayınlamışlardır. Güvenilir kay- nakların haberlerine göre, yeni bir başkan seçimine ve yeni bir hükümet kurulmasına rağmen işkence de- vam etmektedir.

Türkiye'de antidemokratik güçlere karşı koymağa çalışanlar için durumu daha kötü göstermek istemi- yorum. Türkiye'de demokrasiyi kurtarmaya çalışanlara sonsuz hayranlığım vardır. Sözlerimi toparlamak gerekirse, bu Meclis, daha fazla sessiz kalamaz. Pro- fesör Noll'un Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve Uluslararası Af Örgütü adına hazırladığı rapor, duru- mu çok açık biçimde ortaya koymuştur. Profesör Noll, Türkiye'ye iki ay önce yaptığı gezi sırasında siyasi mahkûmlara işkence yapıldığını ve hukuk mahkemeleri için gerçek bir bağımsızlık bulunmadığını bizzat görmüştür.

Bu açıklamalar ve iddialar soruşturulmaktadır. Eğer Türklerin protestoları susturuluyorsa bizimkiler susturulmamalıdır. Bu, bizim bu Mecliste bir parçasını oluşturduğumuz açık demokratik toplumun çağırısıdır.

Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ne üye, Avrupa Eko- nomik Topluluğuna ortak üye olması, NATO ve CENTO içinde müttefikimiz olması ve Evrensel In- san Hakları Sözleşmesini imzalamış bulunması nede- niyle Türkiye'ye karşı özel bir sorumluluğumuz bu- lduğuna inanıyorum.

ANTHONY ROYLE (Dışişleri ve Commonwealth Bakan Yardımcısı)

Sayın milletvekilinden, müttefikimiz olan bir ül- ke hakkında bu kadar çok eleştiri dinlediğim için üzüldüğümü itiraf ederim. Dünyada, bu akşam dinle- didiğimiz türden saldırıları hakeden hükümetler ve re- jimler vardır. Fakat Türkiye'nin bunlardan birisi oldu- ğuna inanmıyorum.

Sayın milletvekilinin de bildiği gibi, Türkiye'nin ba- ğımsız bir ülke olduğunu vurgulamak isterim. Yabancı ülkelere iç işlerini nasıl yöneteceklerini anlatmağa çalışmak bizim işimiz değildir. Herhangi bir müdahale, haklı olarak küskünlük doğurur.

Türkiye ile ekonomik ve siyasal ilişkilerimiz uzun bir zamandan beri yakın ve dostça olmuştur ve hâlen de öyledir. NATO ve CENTO çerçevesinde ve Av- rupa Ekonomik Topluluğu yoluyla olan işbirliğimize büyük değer veriyoruz. Türkiye'nin müttefikleri ve Av- rupa Ekonomik Topluluğunun bir üyesi olarak Tür- kiye'de siyasal istikrarın ve ekonomik gelişmenin desteklenmesi için mümkün olan herşeyi yapmakta büyük çıkarımız vardır.

Türk parlamentosu tam olarak çalışırken (ayak- tayken) demokraside bir kesinti nasıl olabilir? Sayın milletvekili Türkiye'de totalitarizm olduğundan söz etti. Bu, doğru değildir. Komutanların 1971 Mart'ında- ki memorandumundan sonraki her hükümet ve hükü- met programı, Türk parlamentosu tarafından onaylan- mıştır. Son Cumhurbaşkanlığı seçiminde bir asker ada- yın değil de sivilin seçilmesi, Türkiye'de iktidarın hâlâ seçilmiş temsilcilerin elinde bulunduğunu göstermiş- tir.

(İngiliz Avam Kamarası, görüşmesi tutanağı)

CHP yöneticileri, sorumlu bir dev- let yönetiminin itibar edemeyeceği jurnallerle gözaltına alınmışlar, fakat tertemiz çıkmışlardır. Seçime kadar bu türlü davranışların tek- rarlanmıyacağını güvencesi yok- tur.»

Dokunulmazlık konusu

Ecevit, dokunulmazlığının kal- dırılması istekleri karşısındaki gö- rüşlerini şöyle ifade etti:

«— Şimdi de beni sıkıyönetim mahkemelerine sevki gerektiren suçlar işlemiş bir kimse görüntü- süyle seçime götürme çabası var- dır. Geçen yılın ekim ayında, ka- sım ayında söylediğim ve demok- rasiden sapmaları eleştiren, hükü-

meti eleştiren bazı sözler dolayısı- la dokunulmazlığımın kaldırılma- sı isteniyor. Ne zaman isteniyor?. Bu sözleri söyleyişimin üstünden

Para ve düdük

CHP Genel Başkanı Ecevit diyor ki:

— AP ve aynı çizgideki par- tiler, büyük sermayenin sözün- den çıkamazlar.

Aaa, tabii çıkamazlar.
Parayı veren, düdüğü çalar!

yedi—sekiz ay geçtikten sonra, Meclisin tatile girmek üzere oldu- ğu bir sırada isteniyor. Böylece, CHP Genel Başkanı, sıkıyönetim mahkemelerine sevki gerektiren suçlar işlemiş, fakat milletvekilliği dokunulmazlığının ardına gizlene- rek şimdilik yakasını kurtarmış bir kimse gibi gösterilecek! CHP, o du- rumda seçimlere gitme durumunda bırakılacak. Yöneticileri arasında cunta olaylarına, bomba olayları- na adı karışmış kimseler bulunan koalisyon üyesi bir parti de seçime kadar bunu bol bol istismar ede- cek.

Ben bu istismara fırsat bırak- mıyacağım. Dokunulmazlığım ar-

dına saklanmıyacağım. Suç gibi gösterilen sözlerim, demokrasiyi kurtarmak ve yaşatmak için söylenmesi gereken sözlerdi; gerektiği kadar tekrarlamaktan kaçınmadığım ve kaçınmıyacağım sözlerdi. Bunların her yerde her zaman hesabını vermeye hazırım. Bu hesabı adalet önünde vermek fırsatı bana tanımasa bile kaygım yoktur. 1957'den beri faal politikanın içindeyim ve tutumumla, konuşmalarım, yazılarım halkımızın gözleri önünde yim. Türk halkının sağduyusu ve gerçekçi değerlendirmesi karşısında, her türlü iftiranın etkisiz kalacağına güveniyorum.

İmzasız ihbarlarla, MIT'in dehisiz, dayanaksız raporlarıyla suçsuz insanların haftalarca özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları yolundaki iddialarımı da, ciddi devlet yönetimiyle, demokratik hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayan bu tutumdan vazgeçtiği resmen ilan edilinceye kadar tekrarlayacağım. Elimde bu iddiaların taze belgesi vardır. Hükümet sormak cesaretini gösterirse açıklamaya hazırım.»

Çabaları boşuna!

Ecevit, Hazine yardımı konusunda da değindi ve şöyle dedi:

«— Bu tutuma artık son verildiği inandırıcı biçimde gösterildiği ve Türkiye'de gerçek ve sürekli bir huzuru ve barışı sağlayacak bir tutum izlenmeye başlandığı takdirde ise, bütün haksızlıkları unutmaya ve unutturmak için çalışmaya hazırız. Türkiye'de artık, acı hatıralarıyla geçmiş kapatıp, güneşli bir geleceği hazırlamanın ve düşünce ayrılıkları içinde ulusal birliğin ve devlet güvenliğinin korunabileceği bir demokratik ortam oluşturmaya başlamanın zamanı gelmiş ve geçmektedir. Bu yönde içtenlikle gösterilecek her çabaya, CHP'nin bütün iyiniyetiyle ve fazlasıyla katılacağı görülecektir. Zaten öteden beri bizim çabamız bu yödedir.

CHP'yi maddi olanaktan yoksun bırakarak çökertme çabaları da sonuç vermiyecektir. Koalisyon partileri, Anayasanın siyasal partilere bir hak olarak tanıdığı Hazine yardımı gerçekleştirecek kanunu çıkartmamak kararında görünüyolar. Anayasamıza bu hükmün, siyasal partileri varlıklı kişilerin, bü-

yük sermayenin etkisinden ve baskısından korumak için korutulmuştur. Bu kanunu çıkartmamak, Ana yasa gereği olan bu kanunu çıkartmadan seçime gitmek, büyük sermayenin teknelci etkisinden kurtulup halka yararlı olmaya, halkın yararlarını korumaya çalışacak partileri, özellikle buna çalışan CHP'yi hizaya getirmek veya yaşama olanağından yoksun bırakmak amacını gütmektedir.

Fakat çabaları boşunadır. Halk için çalışan CHP'yi halk yaşıyor ve yaşatacaktır. Büyük sermayedarların desteklediği partiler, büyük sermayenin hizmetindedir. Halkın beşer-onar liralık, ellişer—yüzer liralık mütevazı fakat gönülden katkısıyla yaşayan CHP ise halkın hizmetindedir, halkın yanındadır. Halkımız kendisini ezenlere karşı, kendisini emeğinin hakkından yoksun tutanlara karşı, kendi yanında yer alan CHP'yi yalnız ve desteksiz bırakmıyor, bırakmıyacaktır; hergün daha çok güçlendirmektedir.»

CHP Genel Başkanı, son yurt gezisine çıktığı sırada MP ile MHP de Ankara'da büyük kongrelerini toplamışlardı. MB büyük kongresi partiye bir baş bulmak için toplanmıştı. Osman Bölükbaşı'nın, Genel Başkanlığı kabul etmemesi karşı-

sında, bu göreve, Genelkurubay eski Başkanlarından emekli General Cemal Turalı getirdi. Bu arada Bölükbaşı'ya da «fahri Genel Başkanlık» ünvanı verilmesi kararlaştırıldı ama, Bölükbaşı, tüzükte böyle bir hüküm bulunmadığı gerekçesiyle bunu da kabul etmedi.

MHP kongresinde ise Genel Başkanlığa yeniden «Başbug» Alpaslan Türkeş seçildi. Türkeş, Genel Başkanlığa seçildikten sonra yaptığı konuşmada, partisinin iktidara geleceğinden şüpheli bulunmadığını söyledi ve ülküdaşlarına böylece doping yapmış oldu.

Hükümet

Hangisi doğru?

Başbakan Naim Talu ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Dr. Kemal Demir, geçen haftanın sonunda, ayrı ayrı yerlerde, enerji sorununa ilişkin açıklamalar yaptılar. Bu açıklamalar, bir yandan Hükümet üyelerinin nasıl birbirlerinden habersiz olduklarını ve aralarında önemli yurt sorunları üzerinde bile bir görüş birliği bulunmadığını ortaya koyarken, bir yandan da özellikle sanayi çevrelerinde eleştirilere yol açtı.

Başbakan, «Ticaret ve sanayi erbabı» ile görüşmek, onların dileklerini tesbit etmek, Hükümetin ken dilerine yapacağı yardımları anlatmak amacıyla gittiği İzmir'de, 1974 yılında enerji sıkıntısı olmayacağı niyeti sürüyordu. Enerji Bakanı Kemal Demir ise, o sıralarda Ankara'da «Köy elektrikleştirilmesi simpozyumu»nda yaptığı konuşmada, bu yıl Türkiye'de 600 milyon kilovatsaatlik enerji açığı bulunduğu nu bildiriyor ve bu açığın 1974 yılını da bir kat artmak suretiyle 1 milyar 200 milyon kilovatsaate yükseleceğini açıklıyordu.

Sanayiciler hayretle!

Naim Talu ile Kemal Demir'in aynı gün yaptıkları bu açıklamalarda yer alan çelişki, özellikle sanayicilerin dikkatini çekti ve bu kesimde «tereddütlere»in doğmasına yol açtı. Nitekim, Ege Sanayi Odası Başkanı Şinası Ertan, ertesi gün verdiği demeçte şöyle diyordu:

ALPASLAN TURKEŞ
Kime özeniyor dersiniz?

«— Başbakan Talû'nun, 1974 yılında enerji sıkıntısı olmayacaktır, şeklindeki sözünü şüphe ile karşılıyoruz. 1972 yılında 3 milyar lıranlık zarara neden olan enerji darlığının önümüzdeki yıl 10 milyar liraya yükselen bir kayba neden olacağını hesaplamış bulunuyoruz. Bu nedenle, sıkıntı olmayacaktır, şeklindeki sözlerle katılmıyoruz.»

Başbakan, önümüzdeki yıl enerji sıkıntısı çekilmeyecektir, derken, Enerji Bakanı Demir ise 1974 yılında 200 milyon kilovatsaatlık bir açık olacağını söylemiştir. Bu gelişmeler bizleri kötümserliğe sevk etmektedir.»

Sanayicilerin, bu çelişik açıklamalar karşısında şüpheye düşmelerine hak vermek gerekiyordu. Zira, Enerji Bakanı, önümüzdeki yıl meydana geleceği Devlet Planlama Teşkilâtınca hesaplanan enerji açığının büyük bir kısmının alınacak tedbirlerle giderileceğini söylüyordu ama, daha bu yılın 600 milyon kilovatsaat olan açığını kapatmak olanağını bulamayan Bakanlığın, gelecek yıl iki katına yükselecek açığı kapatabileceği yolundaki sözlerinde ciddiyet bulmak güçtü. Başbakan, bu gerçeğe rağmen 1974 yılında enerji açığı olacağını kesinlikle ileri sürüyordular.

Yimserlik mi bu?

Aslında, Başbakanla görüş ayrılığı içinde bulunan Bakan sadece Kemal Demir değildi. Başbakan'ın, hayat pahalılığı konusundaki görüşüyle Ticaret Bakanının görüşü de birbirine uymuyordu. Naim Talû, İzmir'deki «Ticaret ve sanayi erbabı»na bu yıl fiyat artışlarını yüzde 8 oranında tutmaya çalıştıklarını söylerken; Ticaret Bakanı, verdiği demeçlerde, fiyat artışlarını yüzde 10 düzeyinde tutabilirse sevinçten göbek atacak durumda bulunduğunu gösteriyordu. Hele, önce hububat alım fiyatlarına, daha sonra una ve en sonunda ekmeğe yapılan zamlarla fiyat artışlarını yüzde 10 düzeyinde bulundurmanın mümkün olmadığı biliniyordu. Başbakan, fiyat artışları konusundaki görüşlerini şöyle açıklıyordu:

«— 1972 yılında fiyat artışlarını yüzde 10'da tutmak istedik, ama bu mümkün olmadı ve fiyatlar yüz

GELİR VERGİSİ	Ödediği Vergi (TL)
Vehbi Koç	20.510.548
Nuri Ketenci	4.362.859
İdris Yamantürk	239.002
Sırrı Ketenci	4.351.815
Rahmi Koç	3.780.461
Nahum Baruar	3.436.455
M. Kemal Dedeoğlu	3.385.966
Şevket Çambol	2.082.801
Vildan Gülerüz	2.057.000
Nurettin Koçak	1.559.002
Yılmaz Bayar	1.498.590
Alaattin Ceceli	1.317.986
İsmet Çelebioğlu	1.292.448

KARABÜK OZMAN 28643/150(74)

de 14'lük bir artış gösterdi. Ancak, bu artış da geçen 1971 yılına göre düşüş kaydetmiş sayılabilir. 1973 yılı için hedef alınan fiyat artışı ise yüzde 8 olarak saptanmıştır.

Her ülkenin kendine özgü bir artış hızı vardır. Bizde önceleri yüzde 4 olarak saptanan artış hızı daha sonra yüzde 5'e, şimdi de yüzde 8'e çıkarılmıştır. Ancak, ilk dört aya bakarak kesin bir söz söylemek sıhhatli sonuç ulaştırmamıza yaramaz. Çünkü bizde fiyat hareketleri mevsimlik hareketlere bağlıdır.

Mayıs ayından sonra fiyatlar Eylül ayına kadar düşme gösterirse, artış hızı yüzde 8 olarak tutulabilir. Eğer yaz aylarında düşme olmazsa fiyatları yüzde 8'de tutmak güç olacaktır.»

Sanayiciler ne diyor?

İzmir'li sanayiciler, fiyat hareketleri konusunda Başbakan Naim Talû gibi düşünmüyorlardı. Onlara göre, fiyat artışlarının etkilerinin başında ücretlerdeki ve memur maaşlarındaki yükselmeler, taban fiyatları, bütçe açıkları, işçi dövizleri ve döviz çevrilebilir mevduat hesapları geliyordu. Sanayiciler, Karabük ve Ereğli fabrikaları mamullerinin piyasa ve karaborsa fiyatları arasında yüzde 60'a varan bir fark bulunduğunu

ileri sürüyorlar ve şöyle diyorlar di:

«— Karabük ve Ereğli Demir Çelik Fabrikaları, sanayici belgesi belgesi olmayanlara teslimatı durdurmalı ve dağıtımda, sanayi odalarına görev, yetki ve sorumluluk verilmelidir. Zaman zaman görülen bu gibi ham madde sıkıntılarının temelden çözümü için yeni bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.»

Ecevit'in konuşması

Başbakanın ekonomik duruma ve fiyat hareketlerine ilişkin sözlerini, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de Sivas'ta yaptığı konuşma da cevapladı ve,

«Bugün iktidarda bulunan AP ile CGP, tröstler ve kartelleri destekliyerek, aslında hür teşebbüsü baltalamaktadırlar. Tröstler ve karteller, hür teşebbüsün aşırı devletçilik kadar düşmanındırlar.» dedi.

CHP Genel Başkanına göre, hayat pahalılığı gittikçe ağırlaşıyor, işçinin, köylünün, esnafın me murun gelirleri ise yerinde sayıyordu. Ecevit şöyle devam etti:

«— Başbakan, ekonomik durumun çok parlak olduğunu söylüyor. Büyük iş adamları da aynı iddiadalar. Kalkınmadaki atılımları,

Diyanet işle

Şariat kuralları üzerine kurulmuş, yüzyıllar boyu hiç tartışmasız sürdürülmüş bir Devlet düzeni yerine, «demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti» getirip yaşatmak, elbet kolay iş değildir. Bu güçlük, genel eğitimi gerçekleştirememesi nedeniyle, her geçen yıl artacaktır.

Anayasa'mızda «Kimse, Devlet'in sosyal, iktisadi, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.» hükmü vardır. Ama, uygulandığı kesinlikle söylenebilir mi bu hükmün?

Bir ülkede, ilkokulların iki buçuk katı Kuran kursu olursa; bir ülkede, genel müdürlerden ve öteki kamu kuruluşları başkanlarından yalnız Diyanet İşleri Başkanı Sayın Dr. Lütfi Doğan, Türk-İş ve Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Borsalar Birliği genel kurullarında boy gösterirse, bir ülkede TRT Televizyonu Kuran kurslarının propagandasını yapabilirse, bu hükmün uygulandığı iddia edilebilir mi?

AÇIKLIK KOŞULU

Bizde Diyanet İşleri Başkanlığının tutumu ve davranışı üzerinde hiçbir eleştiri yapılmamakta ve yapılamamaktadır. Bu nedenle bu Başkanlığın çalışmaları gün yüzüne çıkmamaktadır. Oysa Cumhuriyetimizin 50'nci kuruluş yıldönümünde bu tabû artık yıkılmalıdır. Başkanlığın çalışmaları üzerinde vatandaşın sözleri olmalı, eleştirileri dinlenmelidir.

Biz, Sayın Başkan Dr. Lütfi Doğan'la bir süre bir kuruluştaki beraber çalışmıştık. Bu beraberliğin sağladığı saygı ve güvenle kendisi ile bir görüşme yaptık ve 10.5.1973 Perşembe günü kendisine dört yazılı soru sorduk. İsrarı üzerine bu soruları bir dilekçeye de bağladık. Ama sorumuza bugüne kadar,

37 gündür, cevap verilmedi. Buna «verilemedi» demek benim hakkımdır.

Soruları, Dr. Doğan'ın isteği üzerine vazgeçtiğimizi de beraber olarak, aşağıda kamuoyuna sunuyorum :

1. Kuran ve hafız kursları 25 yılı aşkın bir süredir çalışmaktadırlar. Her eğitim ve öğretim hareketi gibi, bu çalışmalarla da kamuoyunun ilgilenmesi ve en azından sayılarının bilinmesi gereklidir.

Bugüne dek bu konuda ilk açıklamayı Milli Eğitim Bakanlığı yaptı. 633 sayılı kanunun 7'nci maddesinin d bendine göre Başkanlığımıza bağlı olan bu kursların resmi kayıtlarınızda kadrolu 1.136, Fahri 734 olarak görüldüğünü bildirdi. Buna göre, şu üç noktayı, yani :

- 1946'da başlayan bu hareketin ulaştığı sonuç bu rakamlarla ifade edilebilir ve bu, inandırıcı olur mu?
- Kadrolu ve fahri kursların niteliği ve ayrıcalığı nedir?
- Bu kursların, İstatistik Kanununa göre, her yılki çalışmalarını Devlet İstatistik Enstitüsü'ne bildirmeleri gerekmez mi?

(şeklinde bir açıklama yapabilir misiniz?)

2. Kursların sayıları hakkında birbirini tutmayan yayınlar vardır :

- A) 27 Mayıs İktidarları döneminde Milli Eğitim

«Kimse, sosyal, yası ve temel di men de kuralları dırma si veya kar veya lama am ne suret olsun, c din duygu ce kutsal şeyleri is demez v kullanama

ışçramaları anlata anlata bitiremiyorlar. Ne var ki, halk bu kalkınmanın farkında değil. Halk için kalkınmanın ölçüsü, geçimin ve iş bulmanın kolaylaşmasıdır. Oysa, halkın geçimi de, iş bulması da gitgide zorlaşıyor. Pahalılık da, işsizlik de artıyor.

Geçen iki yılda fiyatlar yüzde 50 oranında artmıştır. Bu yılki fiyatlar ise ilk dört ayda yüzde 7,3 oranında yükselmiştir. Mayıs ve Haziran aylarında yapılan zamlarla gerçek fiyat artışları yüzde 10'dan 20'ye ulaşmıştır.

Geniş halk topluluklarını ezip yoksullaştırmak pahasına bir avuç insanın servetini artıran bir kalkın

ma, çağımız insanının kabul edebileceği türden bir kalkınma değildir. Kaldı ki, Devlet, sanayinin temel ihtiyacı olan enerjiyi bile sağlayamazken, enerji yetersizliğinden bir çok yerlerde yeni fabrikalar açılması, bazı kurulu fabrikaların tam kapasite ile çalışması imkânsız hale gelirken, halkın refahını, sosyal adaletini ertelemek pahasına bir kalkınmadan, sanayileşmeden, hele sanayimiz için parlak bir gelecekte söz etme olanağı da yoktur. Bugünkü durum, iktidarda bulunan partilerin ekonomik ve sosyal felsefelerinin kaçınılmaz sonucudur. Sorumluluğu ne Melen'e, ne Talû'ya yükleyebiliriz. Her iki başbakan da bu felsefenin o mev

BAŞBAKAN TALÛ

ENERİL BAK

Hangisinin sözlerine inanılacak?

i üzerine...

Osman K. Akol

Bakanlığı yapan Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Fehmi Yavuz bu kursların izinlilerinin 20.000 olduğunu, bir okadar da izinsiz kurs bulunduğunu Cumhuriyet gazetesinde yazdı.

- B) Aydın eski milletvekili Reşat Özarda Meclis'e bu kursların 100.000'e ulaştığını belirten bir soru önergesi verdi ve açıklama istedi.
- C) Din Görevlileri Federasyonu bir toplantıda bu kurslardan 500.000 öğrencinin feyz aldığını açıkladı.

Bu rakamlar hakkında bir diyeceğiniz var mıdır?

3. Yıllar önce Kuran'ın Türk harfleriyle bastırılması için Başkanlığınız Yüksek Din Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu bir transkripsiyon metodu bulmak yolunda çalışmalara başlamışlardı. Bu çalışmalardan bir sonuç alındı mı? Alınmadı ise sebebi nedir?
4. Kuran Kursları Yönetmeliği 23'üncü maddesiyle «Arap harfleriyle yazılmış Türkçe ifadeli herhangi bir» kitabı ve «Arap harfleriyle Türkçe ifadeli not» tutmayı yasaklamıştır. Bu yasaklama uygulanması olanaksız ve çelişkili gibi görünmüyor mu? Böylesikintılara girmektense Kuran'ın güzel bir Türkçe çevirisi okutulamaz mı? Böylece, ulusumuzun fikir ve siyasa yaşamında derin etkiler yapmış rahmetli düşünürümüz Ziya Gökalp'in daha 1908'da yazdığı VATAN şiiirindeki :

«Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur
Köylü anlar mânasını namazdaki duanın...
Bir ülke ki mektebinde Türkçe kuran okunur,
Küçük büyük herkes anlar buyruğunu Hüddâ'nın»
Ey Türk oğlu işte orasıdır senin vatanın.»
düşü ve ülküsü gerçekleştirilemez mi?

SONUÇ

Türk çocuğu, hattâ tüm vatandaşlar bugün, birbirine karşıt iki eğitim düzeni içindedirler. Dinsel eğitim alabildiğince desteklenmekte, lâik eğitim hor görülmemekte, öğretmenler kıyılmaktadır. Bunun sonu, çirkar yol değildir.

Tanrı'nın bildiği kuldan saklanmamalı, Herşeyin açığı güzeldir. Dr. Lütfi Dağan'ın, yukarıda örneğini verdiğim sorularına karşılık vermemesini, ya da vermemesini anlayamadım.

NOT

Dergi'nin 25.5.1973 günlü 58'inci sayısının 21'inci sayfasında «Bizde Milli Şuur» başlıklı yazımızın «Sonuç» bölümünde iki paragraf konulmamış ve anlam eksik kalmıştır. Onun için, konulmayan paragrafları aşağıda veriyor ve okurlarımızdan özür diliyoruz :

«Bakanlıkların ancak Muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimğâhlar açabilirler» diyen 789 sayılı kanun hükmü unutulmuş kuran ve hafız kursları açmak yetkisi, 633 sayılı başka bir kanunla Diyanet İşleri Başkanlığına bırakılır da ilkokullardan çok kuran ve hafız kursu açılması umursanılmazsa;

Milli Şuur oluşturulamaz. Ve olmayan şey kimseye duyurulamaz, anlatılamaz ve kavratılamaz. Kendimizi aldatmayalım. Bu aldatmaca ile Atatürk'ün manevi huzuruna çıkılamaz.»

O. K. A.

kie getirdiği kimselerdir.

Seçimlerden sonra bu partilerin veya bu partilerden birinin iktidarda kalabilmesi gerçeği zayıf bir ihtimaldir, fakat bu ihtimal gerçekleşirse halkın sıkıntıları, çalışanların ezilmesi ve ekonominin aksaklığı da artacaktır. Bunu gösteren belirtiler, niyetler ortadadır.»

Bir avuç parababası

Ecevit, teşvik tedbirleriyle halkın ve Devletin bütün varının yoğun bir avuç büyük sermaye sahibine aktarılacak istendiğini de açıkladı, teşvik politikasının teşebbüs özgürlüğüne aykırısı olduğunu belirtti ve şöyle dedi:

«— AP olsun, aynı çizgide bulu-

nan başka partiler olsun, kendilerini bol yardımla besleyen büyük sermaye çevrelerinin sözünden çıkmazlar. O sermaye çevreleri ise köylülerin ve yurt dışındaki işçilerin tasarruflarının köylüler ve işçiler eliyle yatırıma yönelmesine karşıdır. O tasarrufları kendilerine çekmek, kazancını kendileri almak isterler. milyonlarca köylünün, işçinin kendi tasarruflarını yatırımda değerlendirmelerini önlemek hür teşebbüs düşmanlığıdır. İş hayatının fidanlığı olan esnafı, sanatkârı, küçük ve orta işletmeleri baltalamak da hür teşebbüs düşmanlığıdır. Bu partiler, tröstleşmek isteyen büyük serma-

yenin yanındadırlar. Oysa, tröstler hür teşebbüsün aşırı devletçilik kadar düşmandırlar.»

Sendikalar

Sosyal Demokratlar

Türk-İş 9.11'inci Genel Kurulu'ndan sonra, birçok kimsenin zihnine bir soru yerleşmişti. Herkes, Genel Kuruldaki mücadelesinde başarıya ulaşamayan sosyal demokrat sendikacıların bundan sonra nasıl bir politika izleyeceklerini merak ediyordu. Zira, Genel Kurulun kulislerinde başlatılan bir söylenti, hâlâ devam ettiriliyor ve sosyal demokratların Türk-İş bü-

yesinden ayrılma kararında olduk - ları kulaklara fısıldanıyordu. Gerçi Genel Kurul çalışmaları sırasında bu söylentilerin cevabı verilmişti ama, yine de arkasının kesilmesi sağlanamamıştı.

Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi, bu söylentiler üzerine Abdullah Baştürk'ün başkanlığında bir toplantı yapmak, bu arada kendi durumlarını da gözden geçirmek gereğini söylediler. Toplantıdan sonra yayınlanan demeçle de sosyal demokratların bundan böyle ne yapacakları kamuoyuna duyuruldu. Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi Başkanı Abdullah Baştürk tarafından basına verilen bu demeçten anlaşılacağına göre, sosyal demokratlar bundan sonra gözleme ve denetleme görevlerine devam edecekler, zamanı geldiğinde mücadelelerini başarıya ulaştırma çabasını sürdürecektir. Baştürk demecinde şöy-

le diyordu :

«— Türk işçi hareketinin en büyük örgütü olan Türk-İş'in dokuz gün süren Dokuzuncu Genel Kurulu sona ermiştir. Bu kongre, şimdiye kadar olanlardan çok değişik bir gündemle başlamıştır. Özellikle Sosyal Demokrat Sendikacılar, Türk-İş kongresine yepyeni bir bakış açısı, yepyeni bir fikir formunu getirmişlerdir. Yalnız işçi sınıfının ekonomik ve sosyal çıkarlarının konuşulduğu bir toplantı değil, tüm olarak Türk halkının mutluluğu ve geleceklerinin teminatını oluşturan görüşler ve öneriler ortaya koymuştur.»

Sermaye çevresiz iktidarda

Baştürk, demecinde önemli bir noktaya değiniyordu :

«Bu dönem, Türkiye'nin kapitalist kalkınma modelinin güçlü siyasal çevreler ve iktidarlar tarafın-

dan hararetle desteklediği bir zaman parçasını kapsamıştır. Ülke - mizde ekonomik iktidar sahiplerinin siyasal iktidar üzerine açıkça ağırlıklarını koyduğu ve nüfuzlarını kullandığı, sermaye ve işadamlarının yurtdışımıza kaderini tayine kararlı bunlu oldukları bir zamanda, Türk işçi sınıfının örgütü olan Türk-İş'in de kendi sosyal ve siyasal gücünü ortaya koyması gerekirdi. Demokratik düzen ve özgürlük rejiminin sıhhatli bir denge içinde yaşayabilmesi için, işçilerle sermayenin kendi siyasal ağırlıklarını karşı karşıya koyabilmeleri şarttır. Gerçek olan odur ki, sermaye sınıfları, meslekî, sosyal ve ekonomik kuruluşlarıyla birlikte, kendi siyasal tercihlerini açık açık kamuoyumuza duyurmuşlardır.

Oysa, Türk-İş, 700 bin işçinin örgütlendiği emeğin temsilcisi olarak, hâlâ partilerüstü politika ayyonunun etkisinden kurtulamamıştır. Türk-İş yönetiminde, başlıca sorumluluk mevkielelerini atmış olan bir klik, Türk işçi sınıfının hizmetin de olduklarını unutarak, şahısları - na imparatorluklar, sadrazamlıklar tevcih edecek kadar kendilerinden geçmiş, görev ve sorumluluklarından uzaklaşmışlardır. Bugün tekrar Türk-İş yönetimini ele geçirmiş olan bu klik, özgür ve demokratik sendikacılık geleneğini çöğneyerek, karşı olduklarını söyledikleri Bizans oyunlarına sığınıp, kendilerinin sağ kapitalist siyasal güçlere teslim etmişlerdir. Sermaye çevrelerinin siyasal kuruluşları ile gerdeğe giren yöneticilerden işçilerimize siyasal bilinç vermelerini beklemek imkânsızdır.»

Şu kadarını gururla ifade etmek isteriz ki, Sosyal Demokrat Sendikacılar, Türk işçi sınıfının ve Türk sendikacılığının haysiyetini korumanın şerefini kazanmışlardır. Dünya işçi hareketleri tarihi içinde Türk-İş'e ayrılan yeri, sosyal demokrat arkadaşlarımız, tutarlı, bilimsel, gerçekçi yaklaşım örneğini vererek doldurmuş bulunmaktadır.»

Sosyal demokratlara düşen

Abdullah Baştürk'e göre, Sosyal Demokrat Sendikacılar, Türk-İş yönetiminde önümüzdeki yıllarda, işçi sınıfının gerçek temsilcileri ola-

tasarruflarınızı değerlendirmek için size yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

rak dikkatle izleyecek ve denetliyecekti. Sermayenin kanatları altına girmeyen özgür sendikacılar, emeğin haklarına ve bağımsızlığına sahip çıkacaklardı. Türk işçi hareketinin tabanına doğru hızla inmekte olan sosyal demokrat sendikacılık akımı, sınıflarından kopmuş, bir çeşit sendika aristokrasisi kurmuş bulunan kadroları tasfiye edecekti. İşçilerin mühendislerden üç kat fazla ücret aldığı «yalanını» kongre huzurunda ifade ederek sermaye ve iş çevrelerine yaranma hevesine kapılanlardan, çoğunluğu 20 lira yevmiye ile hayatın işkencesiz içerisinde sürüklenip giden işçileri anlamlarını beklemek, onların sıkıntı ve ıstıraplarını dindireceklerini ummak abestî.

Abdullah Baştürk şöyle devam ediyordu :

«— Sosyal Demokrat Sendikacılık, önümüzdeki süre içinde, tabandaki işçilerle bütünleşecek, köylülerimizin, küçük esnaf ve sanatkârlarımızın, dar gelirli kamı görevlilerinin sorunlarına çözüm yolları arama ödevine, halkımızı ve işçilerimizi bilinçlendirmeye devam edecektir. Bunun için de, işçiden aldığı paraları, işçinin eğitimine, refah ve mutluluğuna harcıyarak, işçiye döndürme yolundaki dürüst uygulamasına devam edecektir. Sermaye sınıfı temsilciliğinin yığıldığı siyasal partilerden emir almayacak, işçinin, köylünün, ezilenlerin, varlıksız kılınmış halk kesimlerinin kaderlerini değiştirmeyi kendine program yapmış bir siyasal ağırlığın merkezi olacak, işçiden yana olan siyasal partileri cesaretle desteklerken, işçiyi sermayenin emrine vermeyi amaçlayan, onu tekrar ricacı sendikacılık çemberinin içine iterek, özgürlüğünü kısıtlayan haklarını sınırlayan siyasal oyuncuların karşısına yürekli olarak çıkacaktır.»

Sermayenin yönetiminde

Demecinin bundan sonrası da şöyleydi :

«İşçimizi, köylümüzü adaletsizliğe, yoksulluğa sürükleyen modellerle ulusumuzun ve yurdumuzun kalkınacağına inanmıyoruz. Refahı halkın ortak emel haline getirmenin çabası içinde olacağız.»

Türk - İş, son genel kurulunda, yalnız yönetici kadrolarını seçmiş, aynı zamanda, sendikalarını

zın ve işçilerimizin başına geçmiş bulunan yıllanmış yöneticilerin siyasal ipoteki altına alınmış bulunmaktadır. Tıpkı Odalar Birliği, tıpkı İşveren Sendikaları gibi, Türk - İş, sermayenin yönettiği bir kuruluş görüntüsüne itilmiştir. Türk işçisi böyle haksız bir siyasal tercihe teslim edilmeyi kabullenmeyecektir. Dünyada hergün gelişen ve başarılar kazanan Sosyal Demokrasi, Türk işçilerinin bilinçli uyanışlarının teminatı altındadır.

Türk işçi hareketi, ilk kez, açık ça, Türk - İş kongresinde kişisel hırs yerine, sosyal, ekonomik ve siyasal tercihler yönünde bir ayrışım yapmıştır. Bu hayırlı ve başarılı yo-

lu seçenler, sendikacılığın itibarını ve özgürlüğünü koruma görevlerini azimle sürdürecektir.»

Türk - İş yönetimini ellerinde bulunduranlar, Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyinin demecine karşılık vermek istemediler, kendilerine başvuran gazetecilere «cevap vermeye değmez» dediler. Onlara göre, kongreden henüz çıkmıştı ve bütün bu sorunlar kongrede teker teker ele alınarak tartışılmıştı. Aslında bu çıkış, bir ezikliğin ifadesinden başka bir şey değildi.

Zaman, kimin haklı kimin haksız olduğunu elbetteki gösterecek ve demecinin cevaba değer olup olmadığını ilerde belli olacaktır.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

(Basın A — 20175) — (Toplum: 68)

Fantom uçaklarına dair

MUZAFFER BİNGÖL

Sayın Ecevit'in son gezisinde meydana gelen olaylar gösteriyor ki, gelecek seçimlerde AP ve ortakları, CHP'ye ve Ecevit'e karşı plânladıkları saldırılar arasına Fantom uçakları konusunu da katarak, Ecevit'i Yunanistan'dan yana ve vatan savunmasına karşı imiş gibi gösterme çabasına girişeceklerdir. Olay bir kerre daha gazete sütunlarına geldiği için bu konuda biz de düşüncelerimizi açıklamak isteriz. Bu uçaklar alınmalı mı idi, alınmamalı mı idi? Bunları kime karşı kullanmak için alıyoruz?

Dünyanın bugünkü koşulları altında yurdumuzun savunmasını, düşünürken böyle bir saldırının tek bir devletten değil, çıkarları karşı karşıya, gelen guruplardan geleceği gerçeğini kabul etmemiz gerekir. Bu gurupların da kimler olduğu açık seçik meydanda. Birisi, bizim üyesi bulunduğumuz Batı bloku — ki bu blokun üyelerine karşı savaşmıyacağımızdan eminiz — diğeri Sovyetlerin Doğu bloku. Doğu blokundan bize yapılacak bir saldırı otomatik olarak NATO'yu harekete geçirir, üçüncü dünya savaşına yol açar. Böyle bir savaşı göze alan bir saldırıda biz, eğer NATO'nun, vecibelerini yerine getirmeyeceğinden korkuyorsak, 500 milyon dolar verip alacağımız 50 tane Fantom uçağı böyle bir saldırıda savunmamıza ne dereceye kadar yardımcı olur? Bu, ciddi olarak düşünölmeye değer bir konudur.

Doğu bloku dışında bize saldırı müttelikimiz ve dostumuz İran'ı saymazsak, güney komşularımız Suriye ve Irak'tan gelebilir. Esasen İsrail ile başları ye terince deritte olan, bundan dolayı da bizimle ilişkilerini hergün daha düzelten bu komşularımızın böyle bir saldırısı beklenemez. Sonuç yine gelip Yunanistan'a dayanıyor. Kıbrıs sorunu nedeniyle bu ülke ile aramızda zaman zaman bozuşmalar çıkıyor ve böyle bir durum varken Yunanistan kalkıp Fantom uçakları alıyor. Kendimiz için söylediğimiz varsayımların hepsinin Yunanistan için de geçerli olduğunu kabul edersek, bu ülkenin Kıbrıs konusunda aramızda bir savaş çıkarsa, uçakları bize karşı kullanacağını düşünmek yerinde olur.

Konuyu bu açıdan değerlendirebilmek için önce şu soruya bir cevap bulmamız gerek: Biz, Kıbrıs işinden ötürü Yunanistan'la silahlı bir çatışmaya kadar gidebilir miyiz? Eski denemelerimizi hatırlarsak, bu sorunun hallinin yalnız Yunanistan'la bizim aramızda olmadığını görürüz. İnönü'nün Kıbrıs'a karşı plânladığı çıkartmayı yoldan geri çeviren Yunanistan'ın gücü olmayıp, Amerikan 6. Filosu olduğunu hepimiz biliriz. Elimizdeki silahın gücü ne olursa olsun, bugünkü kuvvetler dengesi içinde kendi başımıza savaşla çözeceğimiz bir durum yoktur. Eğer, «biz kimseye kulak asmayız, kendi işimizi kendimiz görürüz» diye düşünürsek, Fantomu bize satanların, gereğinde, tuttıkları tarafa Fantomu vuracak roketi

veya ondan daha kudretli bir uçağı vereceklerini de kabul etmek gerekir.

Nitekim öyle de olmuştur. 1 Mart 1973 günlü gazeteler, Amerikan hükümetinin, «Superiority Jet Fighter» ismi verilen F—15 uçaklarından, bir firmaya 7.8 milyar dolar ödeyerek, 735 tane sipariş verdiğini, F—15'lerin Fantomlara nazaran daha süratli, daha büyük manevra kabiliyetine, daha güçlü silahlara sahip olduğunu yazıyorlardı.

Büyük teknik bilgilere sahip olmayı gerektirmez; aracı olan herkes bilir ki, bir aracın masrafı, yalnız onun alınması için ödenen para ile bitmez, zamanla yedek parça ve bakım masrafları bir o kadar ulaşır. Bu durumda biz, kanımız kadar kıymetli 500 milyon dolar vererek, ikinci sınıfa düşmüş bir silahı alıyoruz demektir. Biraz beklesek, F—15 hizmete girdikten sonra Amerika, F—100'lerde olduğu gibi, belki de bunları bize askeri yardımdan bedava verecekti.

Şimdi, haklı olarak birisi çıkar, «peki, ne yapalım? Yenisini yaparlar diye elimiz böğrümüzde bekleyelim mi?» diyebilir. Hayır, beklemeyelim. Kendimiz yapmaya çalışalım. Hem de, geçmiş yıllarda bize önerildiği gibi, en basitinden başlayarak değil, en üstününden başlayarak... Bugünün silahlarını değil, yarının silahlarını yaparak... Roket ve füzeler üzerinde çalışalım. Atom araştırmaları yapalım. Fantom almak için ayırdığımız 500 milyon doları bu işe yatıralım.

Bir zamanlar, ne düşünsek, bize, «sizin kalifiye işçiniz yok, teknolojiniz yok, siz onu yapamazsınız» derlerdi. İşte, Türk işçilerinin yaptıkları otomobiller caddelerde dolaşüyor. Roketi de yaparız, atomu da parçalarız. Ünlü Jhon Hopkins üniversitesinin fizik bölümü başkanı Dr. Owens'le Türkiye'de yapılan işler hakkında konuşuyorduk. Ben, bugün memleketimizde herşey yapılabilir, hattâ atom bombası bile, dedim. Dr. Hemen «Şüphesiz» diye beni doğruladı. «Buraya öyle parlak zekâli fizikçileriniz geliyor ki, onların bunu başarabileceğine inanırım.»

İktisaden ne kadar kalkınmış olurlarsa olsunlar, kendi silahını kendi yapamayan devletler, silah yapanların uydusu olmaktan kurtulamazlar. Nüfusu hızla artan memleketimizin, insanlık toplumu içinde lâyık olduğu yeri alabilmesi için kendi silahımızı kendimizin yapması şarttır.

İsrail, yerden havaya atılan roket yapmış, biz niye yapmayalım? İkide bir, «kendi silahımızı kendimiz yapalım» diye bir kıpırdama olur, sonra fıs diye, balon gibi söner. Birakalım, durmadan şuna buna da nişmayı; kendi aklımız kendimize yetmiyor mu?

Oy hatırı için, özel çıkarlarımız için demagoji yapmayı bir tarafa bırakalım. Ecevit «Fantomları almamalı» derken yerden göğe kadar haklı idi. Eğer mümkün ise bunları almaktan yine de vazgeçelim.

Bireysel — Toplumsal

Bireyci — Toplumcu

Her şiir bir öznenin, bir kişiliğin ürünüdür; belirli bir bireye özgü nitelikleri yansıtır; o bireyin kendine özgü lüğünün damgasını taşır. Bir şiir, herşeyden önce, başkalarından ayrılan tek bir kişiyi, belirli bir özneyi, yani *şimdi* ve *burada* olan bir bireyi yansıttığı için şiirdir. Bu bakımdan şiir, tabiatı gereği bireyle ilgilidir, bireye aittir, yani *bireysel* dir. Şiir olan her şiir böyledir, böyle olmak zorundadır, çünkü bunun tersini düşünmek, kişisiz şeylere de şiir diyebilme olanağını verir bize. Oysa sanat eseri, bir kişinin ürünüdür. İnceyle eser yapıldığı henüz görülmemiştir.

Belirli bir kişiliğin ürünü olan her şiir, hangi dünya görüşünü yansıtırsa yansıtsın, üretildiği çağın ve ortamın bir yansımasıdır. Bu, o kadar açık bir gerçektir ki, sanatın üretim ilişkileriyle zorunlu bağımlı inkâr edenler bile, «*sanatçı da toplumun bir üyesidir*» demek gereksinimini duymuşlardır hep.

Başka bir deyişle, sanatçı, her zaman hem kendini söyler, hem de bağlı olduğu toplum yapısının çizgilerini yansıtır. Toplum gerçekliğinin dışında yapmacık dünyalar kurmaya yeltenen kaçış akımları bile, bu gerçeklikten kaçma gereksinimi gösterdikleri için, kaçıkları toplumsal yapının özelliklerini yansıtır, çünkü en bireysel kaçışların da toplumsal nedenleri vardır. Bireysel davranışlar, bireyin yaşadığı toplumda egemen olan kimi maddesel koşulların, ilişkilerin, dolaylı da olsa bir yansımasıdır.

Bir şair aşırı bireyci mi; bir şair yalnız kendini, kendi öznelliğinin daracık dünyasını mı söylüyor, bu yönelimin dizginlerini o bireyin içinde aramak çıkmaz bir iştir; çünkü o bireye yalnızca kendi öznelliğini söyleten toplumsal koşullardır. Belirli üretim ilişkilerine dayanan belirli bir toplum yapısının dışına çıkmak, bireyin kişisel olanaklarına bağlı olmayan bir gerçektir. Eğer bir bilincimiz varsa, eğer bu bilincaltında, davranışlarımızı keyiflerince yöneten olaylar meydana geliyorsa ve biz çoğu zaman bunun bilincine varamıyorsak, bu insanın doğal bir özgürlük içinde yaşamasının olanaksız olduğu. Vâroluşunun artık kaçınılmaz bir şekilde birlikte yaşama kuralları içinde gerçekleştiği içindir. Toplumdan önce bilincaltı yoktur. Bilincaltının karanlık bütün derinlikleri, böyle bir öncülle kabul edilebilir ancak.

Demek ki her şiir, tabiatı gereğince, yapısı uyarınca, her zaman hem bireysel'dir, hem toplumsal'dır. Dolayısıyla, bireysellik ve toplumsallık, çeşitli sanatçıların özelliklerini tanımlamak için ayrı ayrı unsurlar olarak kullanılamazlar. «*Bireysel şiir--*

ler», «*toplumsal şiirler*» vs. gibi ayrımlar, gerçeği yansıtmayan, yanlış ayrımlardır.

Bireysel ve *toplumsal* terimleri yanyana kullanılabildikleri, hattâ kullanılmak zorunda oldukları halde, *bireyci* ve *toplumcu* terimleri, aynı sanatçının aynı eseri için yanyana kullanılamazlar, çünkü birinin varlığı ötekisinin yokluğu demektir; çünkü birinin olduğu yerde ötekisine yaşama hakkı yoktur.

Bireyci sözünden; yalnızca kendi öznelliğimizin, bizden başka herkesten soyutlanarak, yalnızca kendimiz için geçerli olacak şekilde yansıtılmasını anlıyoruz.

Toplumcu sözünden ise; içinde yaşadığımız çağ ve ortamın, kişisel — özgün bir yöntemle, bu çağ ve ortamın bütün koşullarını doğru gerçekliği içinde kavriyan organik bir görüş açısından yansıtılmasını anlıyoruz.

Demek ki, bir eserin «*bireyci*» olarak tanımlanması için, o eserin bireyi konu edinmiş olması yeterli değildir. Bireyi konu olarak, çağını ve toplumu en gerçek çelişkileri içinde, en sahici yüzüyle veren gerçekçi eserleri, içerik önyargısına saplanılarak, *bireyci* diye suçlanamazlar.

Aynı şekilde, bir eserin *toplumcu* niteliğini kazanabilmesi için, toplum sorunlarını konu edinmesi yeterli değildir. Hatta, estetik değer açısından, toplum sorunlarını konu edip edinmeme, hiç bir zaman güvenilir bir ölçü olamaz. *Toplumculuk*, bir konu sorunu değil, bakış açısı, yorum yöntemidir. Bir eserin toplumcu olabilmesi, a) *bakış açısının, toplumsal gerçeklik bakımından doğruluğuna ve çağdaşlığına*, b) *bu bakış açısını sanat düzlemine aktaracak sanatçı yeteneğine, öznel güce bağlıdır. Ne yeteneksiz toplumculuk, ne de dünya görüşsüz sanat olabilir.*

Bu sözlerimiz, eleştiri yöntemi açısından da önemli ipuçları vermektedir. Edebiyat eleştirisinin gerçekten nesnel, gerçekten ilerici olabilmesi için, tanımlamaya çalıştığımız bu dörr temel kavramı, belirlediğimiz anlamlarıyla her an gözönünde bulundurulması gerekir. Ancak bu yolla, bir eseri yalnızca toplum sorunlarını işledi diye değerli saymak gibi sığ bir içerikçiliğe düşülmez ve belirgin bir şekilde bireyin sorunlarını konu edinen bir eser de, bireyi işliyor diye çağdışı ve yankısız sayılmaz. Gerçekçi eleştirinin asıl gücü, yöntemini kalıplara ve önyargılara değil, insan yaşantısının bütün karmaşıklığına uygulayabilmesinden gelir.

ERDEM BAŞAT

İspanya

Yeni başbakan

Bütün kişisel diktatörlüklerde olduğu gibi Franko'nun İspanyası'nda da en önemli siyasal sorunlardan birisi, diktatörün ölümünden sonra ülkenin başına kimin geçeceği'dir. İç savaşın sona erdiği 1939 yılından beri iktidarın biricik sahibi olan General Franko, 1947 yılında çıkarttığı bir kanunla, kendisinin ölümünden sonra ülkenin yeniden monarşik yönetime geçeceğini ilân etmişti. Bundan sonra, uzun bir süre, İspanyol hanedanından kimin taç giyeceği sorunu tartışılmağa başlandı. Nihayet 1969 yılında Franko, kendisinin yerine, genç Borbon Prensi Don Juan Karlos'un geçeceğini açıkladı. Karlos'un babası olan Barcelona kontu, liberal eğilimleri nedeniyle uygun görülmemiştir.

Franko, geçtiğimiz hafta içinde yeni bir açıklama yaparak, 34 yıldan beri elinde bulundurduğu devlet başkanlığı, başbakanlık ve silâhlı kuvvetler komutanlığı görevlerinden, başbakanlığı, 70 yaşındaki amiral Karrero Blanco'ya devrettiğini açıkladı. Bu karar, siyasal çevrelerde, 80 yaşındaki Generalin ölümünden sonra Blanco'yu ülke yönetiminde birinci derece de söz sahibi yapmak istediği biçiminde yorumlandı. Amiral Blanco, zaten yirmi yıldan beri Franko hükümetlerinde bulunuyordu ve Generalin en yakın adamı olarak tanınmaktaydı. Yeni başbakanın, kuracağı kabinde bazı önemli değişiklikler yapması bekleniyor.

Ortadoğu

Ne savaş, ne barış...

Mısır'da bu yılın başlarında çıkan öğrenci olaylarında Başkan Sedat'ın izlediği «ne savaş, ne barış» politikası, geniş eleştirilere uğramıştı. Gerçekten de, günümüzde Orta-Doğu'daki durumu nitelendirmek için bundan daha uygun bir deyim bulmak oldukça güçtür. Za-

ERGİN
EROĞLUTÜRKİYE'NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTAortadoğu
raporu

Merkezi Andlaşma Örgütü (CENTO)'nün doğuşu, 24 Şubat 1955'de, Türkiye ile Irak arasında Bağdat'ta imzalanan «Karşılıklı İşbirliği Paketi»yle başladı. Uluslararası andlaşmalar tarihine önce «Bağdat Paketi» adıyla geçen ve bir süre sonra CENTO adını Bağdat Paketi'nin kuruluşunun hemen arkasından, alan örgüt, 18'inci yılını tamamlamış bulunuyor. 5 Nisan 1955'te, İngiltere pakta katılacak, aynı yılın 23 Eylül'ünde Pakistan ve 3 Kasım'ında İran pakta üye olacaklardır. Paktin gerçekleşmesini kuvvetle destekleyen ABD ise, hiçbir zaman resmi üye kimliği taşımamış, ancak resmi üyeliğin gerektirdiği bütün haklardan, diğer üyelerle eşit ölçüde yararlanabilmiştir.

«BATI SAVUNMA POLİTİKASI» NİN
BİR UZANTISI MI?

Kuruluşunda İngiltere'nin öncü rolü oynadığı Bağdat Paketi, «Türkiye, İran ve Pakistan'ın Ortadoğu'da bir güvenlik sistemi içine sokulması» ve «Bölge de Sovyet yayılmasının durdurulması» gerekçesinin bir sonucu olarak gösterilmiştir. Gündelen amaç, başta Mısır ve Suriye olmak üzere, çevre Arap ülkelerinin pakta katılmalarını sağlamaktır. Bu alanda Adnan Menderes Hükümeti'nin büyük bir umutla giriştiği, ancak hiçbir başarılı sonuç elde edemediği diplomatik faaliyetler, paktin yakın geleceği hakkındaki görüşlerin isabetsizliği bakımından, Türkiye adına bir talihsizlik olmuştur. Nitekim Ekim 1956'da İngiltere, Fransa ve İsrail'in ortaklaşa düzenledikleri Süveyş Kanalı Harekâtı, ve ABD'nin Temmuz 1958'de Irak'taki ihtilale karşı, Türkiye üzerinden Lübnan'a asker çıkarması, Bağdat Paketi ile ilgili bütün plânları altüst edecek pakta Arap ülkelerinden üye kazanmak bir yana, Irak'ın da pakt üyeliğinden çekildiği ve tüm Arap Dünyasıyla ilişkilerin uzlaşmaz bir gerginlik noktasına getirildiği görülecektir. Londra'da toplanacak Bağdat Paketi Konseyi'nde hazır bulunmak üzere harekete geçen Irak Kralı Faysal, vefatı, ve Başbakan Nuri Sait Paşa'nın ihtilalciler tarafından öldürülerek, General Abdülkerim Kâsım'ın iktidarı ele geçirmesi, Irak'ın Bağdat Paketi karşısındaki yeni tavrını da belli etmişti. Öte yandan Süveyş Harekâtı'nın başarısızlıkla sonuçlanması, Mısır Devlet Başkanı Nâsır'ın, bu alanda etkili desteğinden yararlandığı Sovyetler Birliği'ne daha çok güven duymasına yol açmış; Lübnan çıkarması ise, ABD'nin Arap Dünya-

man zaman meydana gelen saldırılara, baskınlara ve sürekli suçlamalara rağmen Orta-Doğu'daki siyasal barometrenin göstergesi ne savaşa, ne de barışa yönelmektedir.

Ürdün Kralı Hüseyin, önceki

hafta orduya yayımladığı bir «günlük emir»de, İsrail ile yeni bir savaşın felâketle sonuçlanacağını bildirdi ve belki de kutsal yerlerin da hiç İsrail'in eline geçmesine yol açacağını söyledi. Buna karşılık, geçen hafta konuşan Suriye Devlet Ba-

Ölü doğmuş

bir ittifak: CENTO

ş'ında uyandırdığı düşmanlık duygularını kârüklemek-
ten başka hiçbir sonuç vermemiştir.

BAĞDAT PAKTI'NDAN CENTO'YA

24 Mart 1959'da, Irak'ın resmen Bağdat Pakti'ndan çekildiğini açıklaması üzerine, 19 Ağustos'ta Paktin adı Merkezî Andlaşma Örgütü (CENTO) olarak ilân edilecek; Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere'nin müttefik üyeler statüsünde katıldıkları, ABD'nin ise, resmî olmayan, fakat tam bir ortaklık niteliği kazandığı, şekli bir yenilik görülecektir. Ne kar ki bu yeni durum, Ortadoğu'daki zengin petrol yataklarının, stratejik ve büyük ticaret yollarının denetimini ellerinde tutmak isteyen ABD ve İngiltere adına başarılı bir sonuç değildir ve Bağdat Pakti'ndan buyana geçen süre, bu iki ülke için nisbi bir gerilemedir. Arap Dünyası'na karşı İsrail tehlikesinin başlıca yaratıcıları olarak, Arap ülkelerinin ağır eleştirilerine uğrayan ABD ve İngiltere, aleyhteki bu durumu diplomatik bir manevra ile lehlerine çevirmek istemiş; Araplar için asıl büyük tehlikenin başka bir kaynaktan, Sovyetler Birliği'nden geldiğine onları inandırmak amacıyla Bağdat Pakti denemesine girişmişti.

CENTO, esas itibarıyla askerî alanda bir işbirliği temeli üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte, üyelerden herhangi birinin savaş halinde olması karşısında, diğer üyelerin de bu savaşa katılmasını gerektiren bir yükümlülükleri yoktur. ABD, CENTO'nun resmî bir üyesi olmadığı için, ittifaka karşı hiçbir özel askerî taahhüdün girişmemiştir. Fakat Türkiye, İran ve Pakistan'la, 1959 Mart'ında yaptığı ikili anlaşmalar, bazı ekonomik ve askerî taahhütleri gerektirmektedir. ABD, «karşılıklı anlaşmaların sağlanabildiği durumlarda», silâhli kuvvetlerini «uygun bir biçimde» harekete geçirebilecek ve bu ülkelere askerî ve ekonomik yardımlarda bulunacaktır. CENTO'nun kolektif bir askerî gücü de yoktur. Üye ülkelerin millî savunma plânlarının belli bir örneğe göre uygulanması, bölgesel askerî güçlerin eğitimi ve donatımı için yardım ve işbirliğiyle sınırlı yükümlülüklerden söz edilebilir. Bu konularda, genel kurmay başkanlarından oluşan bir askerî komite sorumluluk taşımaktadır.

Askerî bir pakt niteliğinde kurulmuş olmasına rağmen, CENTO'nun diğer askerî paktlar yanında oldukça sınırlı yükümlülükler altında bulunması, onu, üyelerinin bölgesel ihtilâfları karşısında bir etki gücünden yoksun bırakmıştır. Gerçekten de, Türkiye'nin Kıbrıs yüzünden Yunanistan'la; Pakistan'ın Keşmir ko-

nusunda Hindistan'la; İran'ın, sınır komşusu Irak'la olan sürtüşmelerinde, CENTO'nun örgüt olarak harekete geçmesi için, gerek söz konusu sürtüşmelerin niteliği, gerekse siyasi konjonktür hiç de elverişli değildir ve olacağı da benzememektedir. Özellikle Bengaldeş'in Pakistan'dan kopmasıyla sonuçlanan Hint-Pakistan savaşında CENTO'nun olsun; Mart 1959 ikili anlaşmasına rağmen ABD'nin olsun, benimsemek zorunda kaldıkları güvensizlik uyandıran tavır, ittifakı yeni bir zaafa daha uğratmıştır.

Ne var ki, İran'ın ciddi endişelere yol açan, başdöndürücü bir silâhlanma yarışına girmesi; özellikle Basra Körfezi'nin ve genel olarak geniş bir çevrenin güvenliğini tehdit eden faaliyetlerde bulunması, CENTO'nun da varlığını yakından ilgilendiren bir konu niteliğinde ortaya çıkmaktadır. İran belki de muhtemel bir askerî girişimini CENTO adına yürütmeyi, daha kolay ve az rizikolu bulacak, pakta üye ülkeleri istemedikleri bir sorumluluk altına sürüklemek durumunda kalabilecektir. İran'ın çevre ülkelerden Suudi Arabistan ve İsrail ile yakın ilişkiler içinde olması ve İngiltere'ye, özellikle de ABD'ye fazlaca açılması, bu ihtimali düşündürmektedir.

TÜRKİYE AÇISINDAN NE ÖLÇÜDE GEÇERLİDİR?

CENTO'nun bir askerî pakt olarak fazla bir önem taşımaması ve giderek bu alanda daha da etkisiz hale gelmesi, hattâ bugün iyice anlaşılan, hiçbir amaca hizmet yeteneğinin olmayışı, askerî amaçlar yerine ekonomik amaçlar üzerinde durmayı düşündürebilir mi? Konu Türkiye olunca ve askerî amaçlar yerine ekonomik amaçlardan söz edilince, burada ister istemez tercihi Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) na doğru yönelmiş bir gelişme görülecektir. CENTO'nun, Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (RCD) örgütüyle, ekonomik alanda bir görev yüklenmiş olmasından da bugüne kadar hiç bir pratik sonuç elde edilememiştir.

Ote yandan Türkiye'nin sosyal bünyesi ve ekonomik kalkınma doğrultusu, İran ve Pakistan'inkinden çok farklıdır. Türkiye'de, bu iki ülkeye oranla, kapitalist gelişme süreci çok erken başlamış; Batılı anlamda demokratik geleneklerin ve strüktürlerin önemli ölçüde yerleştiği, sosyal sınıf ve tabakalar arasındaki farklılaşmanın dinamik bir toplum yapısını oluşturduğu ortam yeşermiştir. Halkının bilinçlenmediği ve yönetime katılma eğilimlerinin güçlenmediği ülkelerle Türkiye bir tutulamaz.

Günümüzde, Ortadoğu'yu tehdit eden tehlikeler karşısında, Türkiye'ye önemli bir görev düşmektedir. Ve Türkiye'nin benimseyeceği tavır, gelişmeyi küçümsemeyecek ölçüde etkileyebilecektir.

kamı Hafız Esat, İsrail ile yeni bir savaşın kaçınılmaz olduğunu açıkladı. Tunus Devlet Başkanı Habib Burgiba'nın, barış görüşmeleri için arabuluculuk önerisi İsrail Hükümeti tarafından memnunlukla karşılanırken, Libya Başkanı Kaddafi,

görüşme yoluna kesinlikle karşı olduğunu bir kez daha ilân etti. Lübnan Hükümetiyle ülkedeki Filistin gerillaları arasında uzlaşma sağlanırken iki Yemen arasındaki çatışmalar yeniden alevlendi.

Ve bu karmakarışık ortamda.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Orta-Doğu sorununu görüşmeğe başladı. Alınacak yeni kararların da 1967 yılında alınan ve İsrail tarafından hâlâ uygulanmayan kararlardan daha etkili olacağı beklenmemektedir.

AFRİKA/73

Diori'nin Nijer'i

Benzer iki ülke

Afrika kıtasının batısında yer alan Nijerya ile onun kuzeyindeki Nijer cumhuriyetleri çoğu kez birbirine karıştırılır. Gerçekten de, adları gibi, iki ülkenin pek çok benzer özelliği bulunmaktadır. Bir kere, her iki ülkenin de nüfusunun büyük çoğunluğunu müslümanlar oluşturmakta, ikisinde de aynı yerli diller konuşulmakta ve her iki ülke de kıtanın en geri kalmış ülkeleri arasında sayılmaktadır. Bunların ötesinde, iki ülkenin en büyük etnik grupunu oluşturan Hoza kabilesi vardır. Nijerya'nın beşte biri, Nijer halkının ise yarısından fazlası bu kabilenin mensuplarıdır.

Bütün bunlar, iki ülkenin birleşmesinin en mantıklı yol olacağı izlenimini vermektedir. Ancak, böyle bir birleşmeye en sert muhalefet, Nijer Devleti başkanı Diori Hamani'den gelmektedir. Diori, ülkesinin, kendisinden 15 kat daha kalabalık Nijerya ile birleşmesi halinde bugün elinde bulundurduğu sayısız yetkiyi yitireceğini hesaplamaktadır.

Benzemeyen yanları

Nijer ile Nijerya arasındaki diğer önemli bir ayrılık da, Nijerya'nın İngiliz nüfuz alanına girmesine karşılık, Nijer'in Fransız nüfuzu altında bulunmasıdır. Bunun, 18'inci yüzyıla kadar inen tarihsel kökenleri mevcuttur. Fransızlar ilk kez 18'inci yüzyılda Nijer topraklarına ayak basmışlar, ancak ülkeyi 1922 yılında tam anlamıyla sömürgeleştirmeyi başarmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Nijerlilere Fransız vatandaşlık haklarını tanımışlar, 1958 yılın-

Nüfusu : 4 milyon

Fert başına milli gelir : 80 dolar

Kalkınma hızı : yüzde 1.3
Nüfus artış oranı : yüzde 2,9
Okur yazar oranı : yüzde 5

Başlıca etnik gruplar : Birçok yerli kabile (en büyükleri Hoza: yüzde 50, diğerleri Tubu, Filani..)

Başlıca dinsel gruplar : Müslüman (yüzde 80), geri kalanların büyük kısmı animist

Başlıca şehirler : Niamey (başkent, 90 bin), Zinder, Maradi

da ise Fransız Devletler Topluluğu içinde özerklik kazanmasına izin vermişlerdir. Nijer'in bağımsız bir cumhuriyet haline gelmesi ise 1960 yılına rastlamaktadır. Bağımsızlıktan sonra eski sömürgeci devletler ile ilişkiler bir süre oldukça gevşek kalmış, fakat 1967 yılında Nijer'de çok önemli miktarda uranyum yataklarının ortaya çıkarılması üzerine, Fransa'nın, bu eski sömürgeci devletlere karşı ilgisi birdenbire artmıştır. İlk aşamada bu madenin üretimi Fransız Atom Enerjisi Komisyonunun denetimine altına alınmış, Fransa'nın ülkeye malî, teknik ve askerî yardımı birdenbire artmıştır.

Uranyumun bulunması, ülkenin yakın zamana kadar çok kötü olan ekonomik durumu için umut kaynağı olmuştur. Gerçekten de uranyum dışında yeraltı zenginlikleri bakımından yoksul bir ülke olan Nijer'de toprakların büyük kısmı çöldür. Nüfusun yüzde 95'i tarım alanında çalışmaktadır. Başlıca tarımsal faaliyet kolu ise hayvancılıktır.

Değişmez başkan

On yıllık plânlı kalkınma döneminde (1965 — 1974) ülkede

GEREKLİ BİLGİLER

Silâhlı kuvvetler : Kara kuvvetleri 1100, Hava kuvvetleri 100

Başlıca ihraç malları : Yerfıstığı, hayvan ürünleri, uranyum.

Yönetim biçimi : Tek partili başkanlık sistemi. Yürütmenin başı, başkandır. Yasama Meclisi, beş yıl için seçilen 50 üyeden kuruludur. Ülkedeki tek siyasi parti, Nijer İlerici Partisi'dir. Ülke, yedi bölgeye ayrılmıştır. Herbirinin yönetimi bir vali ve seçilmiş gelen bir konseyin elindedir.

çok az şey değiştirilebilmiştir.

Değiştirilemeyen şeylerin başında, Devlet başkanı ve aynı zamanda Hükümet başkanı olan Diori gelmektedir. En son olarak 1970 Ekim'inde bu göreve seçilen Diori, biricik muhalefet partisi olan Sawaba partisini de kapattıktan sonra ülkenin yönetiminde tek söz sahibi durumundadır. Ancak, buna bakarak, Nijer'in son derece istikrarlı bir politik hayatı sahip olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olur. 1963 aralığında ülkede bir darbe teşebbüsü olmuş ve muhalefet partisi lideri Cibo, bu olayla ilgili görülerek, tutuklanmıştır. 1964 yılında ise bu kez Nijerya sınırında silâhlı gerilla eylemleri başgöstermiş, ertesi yıl bunları Başkan Diori'ye karşı girişilen başarısız bir suikast girişimi izlemiştir. Bu olaylardan sonra ülkedeki muhaliflerin tümüne yakın kısmı hapse atılarak geçen yıla kadar ülkede tam bir siyasi istikrar sağlanmıştır! Ancak ülkedeki sessizlik bizzat Diori'nin de canını sıkımsız olacak ki, geçen yıl, bağımsızlığın 12'nci yıldönümü dolayısıyla ülkedeki siyasi mahkumları serbest bırakmıştır.

yüksek bir HUZURA

Yangın vaaar!

HASAN HÜSEYİN

Nefsaniyet, aziz kardeşim;
Haziran'la birlikte birdenbire bastırıldı sıcaklar. Kedisini, köpeğini toplayan, denizlerin, ormanların, kampların yolunu tutmağa başladı. Biz bu yaz da burayız, Nefsaniyet. Bir şişe su içip iki şişe ter çıkara çıkara çalışacağız bu yaz da. Kimileri denizden ve güneşten kararmış olarak dönerken Ankara'ya, biz de sıkıntıdan ve öfkeden kapkara olmuş halde bitireceğiz yazı. «Ya içerdekiler?» diyeceksin. Brak şimdi o konuyu, yarama tuz basma Nefsaniyet!

Güneydoğu Anadolu'da millet susuzluktan, kuraklıktan kırılıyormuş. Bir yutum su içebilmek umuduyla «Yangın vaaar!» diye bağıyormuş ki itfaiye gelsin. Susuzluktan kırılan bir yerde itfaiyenin suyu olur mu? Hani nerde, milletin yangınına söndürecek o itfaiye? Pis politikacı durmadan hava sıkıyor milletin üzerine, görmüyor musunuz? Onlar yaniyor Nefsaniyet, haklar yaniyor, emekler yaniyor, özgürlükler yaniyor, hem de cayır cayır! Süleyman Demirel de kalkmış, «demokrasiyi güçlendirip refahı sağlamaya çalışıyoruz» diyor. İşte, Demirel ve benzerleriyle aramızdaki uçurum budur, Nefsaniyet. Biz diyoruz ki: «Refahı güçlendirip demokrasiyi sağlayalım.» Kellesinin içinde iki gram beyin bulunan herkes bilir ki, refah güçlenmeden demokrasi sağlanmaz. Pe-ki, Demirel'in bu dediklerini nasıl olup da yutuyor bu insanlar? İnan ki Nefsaniyet, itfaiyeden su içmek için «yangın vaaar!» diye bağıranlar, Demirel'in bu balonlarıyla beslenenlerdir. Başını kaldır da havaya bak, ne balonlar uçuyor havada! Hele seçimler yaklaşsın, sen o zaman gör balonların türlü çeşitliliğini!.. Bu yangın helâl olsun bu millete, bu susuzluk, bu kuraklık helâl olsun valla!

«Yangın vaaar!» deyince, aklıma, bir başka ülkede geçenler geldi. Vaktiyle ülkenin birinde ortaklık iyice karışmış. Şekerciler sokaklara dökülmüşler, fırıncılar, telefoncular, postacılar, tatlıcılar, çiçekçiler, kırtasiyeciler, bakkallar sokaklara dökülmüşler. Niçin mi? İktidardakileri protesto için!

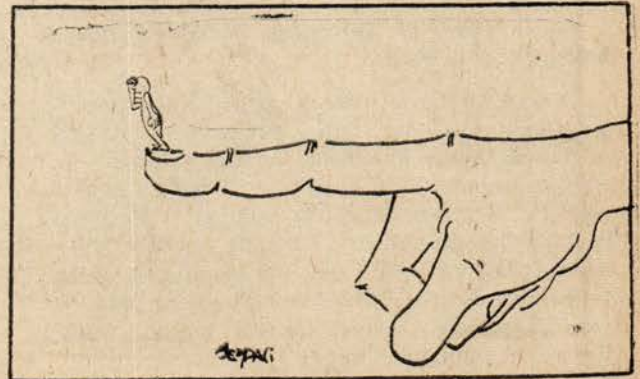
Diyeceksin ki, «herhalde zam istiyorlardır.» Hayır, hayır! Zam istemekle ilgisi yok bu sokağa

dökülüşmelerin. Anlatsam, güle güle göbeğin erir, karnın küçülür.

Efendim, iktidardakiler, beceriksizliklerini, haksızlıklarını, yolsuzluklarını örtbas etmek için yalana başvurmuşlar. Birgün bir yalan uçurmuşlar: «Dikkat edin! Mektupların içinden bomba çıkıyor!»

Haber hemen yayılmış ülkeye. Mektuplara kimse el sürmez olmuş. Hele de taahhütlü mektuplara, paketlere kimse dönüp bakmıyormuş bile. Posta dağıtıcılar, âdi mektupları, filan kapılara, kutulara bırakıyorlarmış ama, taahhütlüleri, paketleri olgörüp veremiyorlarmış kimsenin eline.

- Alsana beyfendi!
 - Hayır, alamam!
 - Ama bu, size ait..
 - Olsun, alamam!
 - Ama bu, mahkemeden geliyor, noterden geliyor..
 - Nereden gelirse gelsin, alamam!
 - Şurayı imza edin öyleyse..
 - Ederim ama, alamam!
 - Niçin almıyorsunuz beyfendi, hamfendi?
 - Belki bomba vardır içinde ?
 - Bomba olsa, ben taşıyabilir miyim?
 - Sen taşırsın da, benim elimde pathyabilir..
- Açacak olan benim!
Postacı, kan - ter içinde, mektupları, paketleri

sırtlayıp geri dönüyormuş. Mektuplar yığılıp kalmış kapılarda, kutularda. İşin kötüsü, «nasıl olsa, gelen mektubu açamıyorum, kimseye mektup da yazmam, ne gereği var?» diyenler, PTT İdaresini beş parasız bırakmağa başlamışlar. Öyle ya, kimse mektup yazmaz ve mektup kabul etmezce, PTT nerden kazansın? Tabii, PTT'de çalışanlar da aç kahrılar böylece, çünkü ücret alamazlar.

Postacılar dökülmüşler sokaklara :

— Bizi bu hale sokan iktidarı protesto ediyoruz! Vatandaş korku içinde yaşatan, bizi aç ko-yan iktidarı protesto ediyoruz!

Tam o sırada yeni bir haber dolmuş ülkeyi: «Telefonlarla adam vuruluyor.»

Diyeceksin ki, «yahu, telefonla da adam mı vurulmuş?»

Niçin vurulmasın, Nefsaniyet? Halk bir kez inandı mı vurulduğuna, elbette ki vurulur. Bak, nasıl okuyormuş: Vatandaş, telefonu kaldırıp kulağına götürüyormuş; birden zırlılar, gürlütüler, acayip sesler gelmeğe başlayormuş telefonda. Zaten kulağı da dolu ya, «hah», diyormuş vatandaş, «pathyacak şimdi!» ve telefonu kaldırıp atıyormuş elinden, Vatandaş, jetonu basıyormuş kütuya, az sonra jeton düşüyormuş, fakat ses-seda gelmiyormuş karşıdan. «Hah» diyormuş vatandaş, «bombalı hatta bağladılar telefonu, şimdi patlar.» Ve telefonu kaldırıp atıyormuş. Bu korku öyle bir yayılmış ki kısa zamanda, hiç kimse, telefona elini süremez olmuş. Tabii, Telefon İdaresi aç kalmış. Bu yüzden de, Telefon İdaresinde çalışanlar sokaklara dökülmüşler :

— Bizi aç bırakan iktidarı istemiyoruz! Halkı korku içinde tutan iktidarlar kahrolsun!

Postacılarla telefoncular bu durumdayken, bu kez de yeni bir haber dolmuş ülkeyi: «Şeker kutularının içinden bomba çıkıyor, aman dikkat!»

Bir düşün, Nefsaniyet: şekerçiye gidiyorsun, «yap bana bir kilo karışık» diyorsun, veya «yap bir kilolu lokum, fıstıklı olsun.» Şekerçi, şipsak yapıyor şekerini veya fıstıklıyı, veriveriyor eline. Eve varıyor, açıyor kutuyu: Güüüüü! Paaaaat! Çaaaaat! Graaaa!

Sen tavana yapışmışsın, çocuk çocuk kuşbaşı... Düşünebiliyor musun?

Tabii, bu durumda, hiçbir vatandaş, şekerçi dükkânlarına uğramaz olmuş. Şekerçiler dökülmüşler sokaklara :

— İn aşağı, in! Bizi açlığa mahkûm etmeğe hakkın yok, in aşağı!

Şekerçiler böyle yapınca, tatlıcılar da yapmışlar. Çünkü vatandaş, tatlıcı dükkânlarına da gitmiyormuş. Şeker kutusunda bomba bulunur da, tatlı kutusunda bulunmaz mı? Elinoğlu, pekâlâ yerleştirebilir tatlı kutusuna bombayı. Herkesin herkese düşman olduğu bir ülkede, bundan kolay ne var? Lokum yerine dinamit lokumu, tulumba tatlısı yerine fitil... Oh! Açsın kutuyu, fıstıklıyı veya tulumbayı yiyecek yerde, ayvayı yesin! Braaaaav! Güüüüü! Çaaaaat!

Tatlıcılar da dökülmüşler sokaklara. Derken, ardından fırıncılar... Çünkü, bir kez korktu ya halk, lokum kutusunda, tatlı kutusunda, mektupta, telefonda bomba olur da, ekmekte olmaz mı? Koyarlar bombayı ekmeğin ortasına, verirler eline. Kuzu kuzu götürürsün eve, tam kesecekken patlayıverir. Haydi, kurtul bakalım! Kim yaptı bunu? Kim bilir kim!..

Fırıncıların ardından kırtasiyeciler, çiçekçiler dökülmüşler sokaklara :

— Böyle iktidarın canı cehennem! İn aşağı, in!

Çünkü çiçeklerden de korkar olmuş halk. Çiçek demetini yaparken ortasına bir bomba yerleştir, veriver vatandaşın eline. Oh, ne âlâ! Montaj sanayicileri gelsin de, senin parçalarını oradan bu radan toplayıp monte etsinler gövdeni!..

Tabii, hiç kimse çiçek almayınca, iflâs etmiş çiçekçiler.

Çiçekçilerin ardından kırtasiyeciler ve bakkallar gelmiş. Öyle ya her bir şeyin içinde bomba bulabileceğine göre, bakkalın paketinin, kutularının içinde niçin bulunmasın? Kırtasiyecinin paketinin içinde niçin bulunmasın?

Bazı bakkallar ve kırtasiyeciler, dükkânlarının camına şöyle levhalar asmağa başlamışlar önceleri: «Yemin ederiz ki, paketlerimizde bomba yoktur!»

Ama, kim yutar! Duvarları, camları kutsal kıtaptan sözlerle dolu bakkalların, manavların, kırtasiyecilerin millete nasıl kazık attıklarını bilmiyor mu halk! Tabii, hiçbirini kâr etmemiş bunların. Bunun üzerine, bakkallar, manavlar, kırtasiyeciler de dökülmüşler sokaklara :

— Böyle iktidar istemiyoruz!

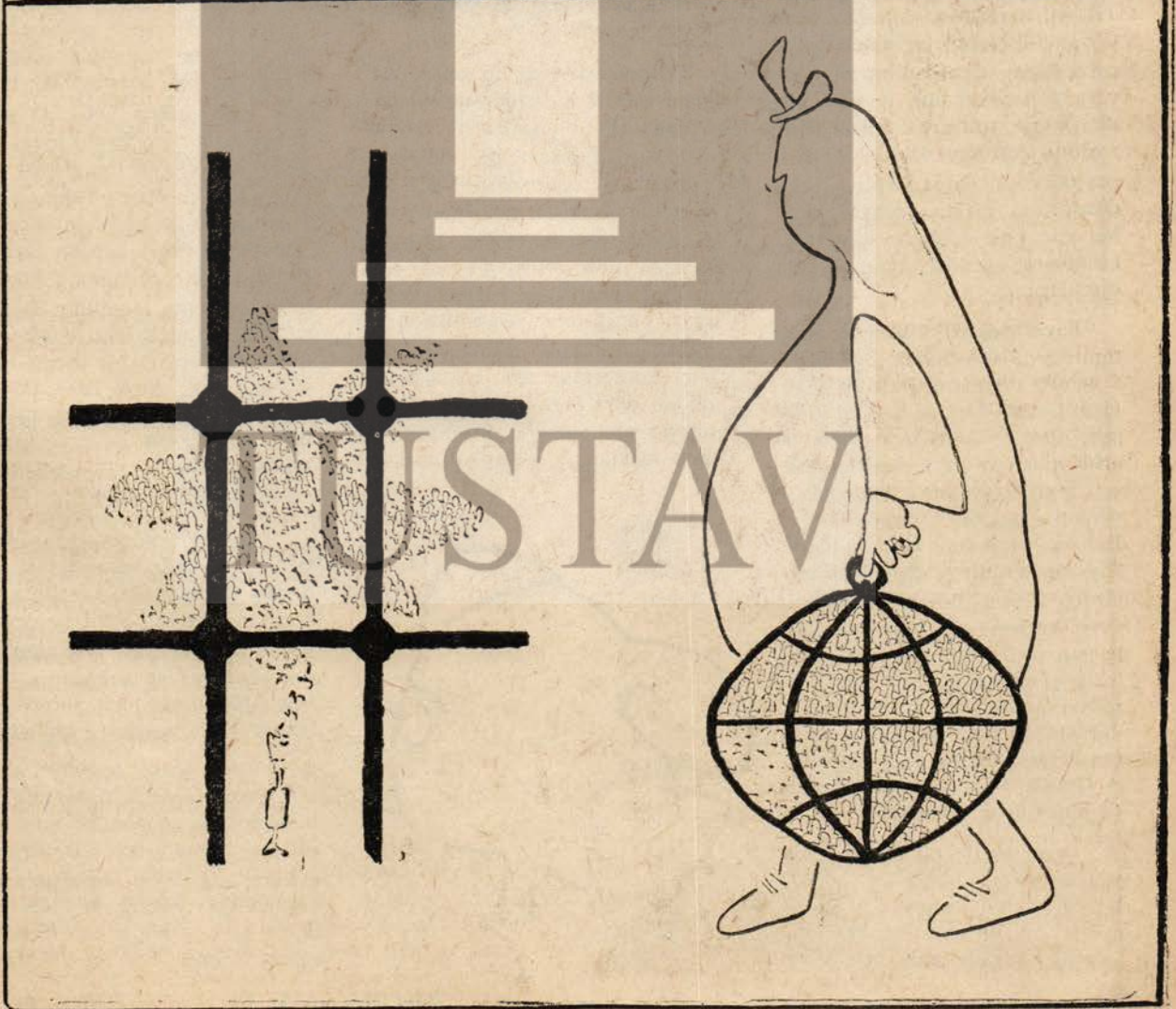
Ülke baştan sona paniğe girmiş! Bunun üzerine, iktidardakiler ürkmüşler; «eyvah» demişler, «kendi yalanımıza kendimiz kurban gittik. Şimdi ne yapalım?»

Uzun tartışmalardan sonra karar şu olmuş: «Bütün bu bomba haberlerini yayanlar, ülkenin bütünlüğüne kastedenlerdir, milli şeyimizi şey etmek isteyenlerdir. Bomba haberlerinin aslı faslı yoktur. Herkes huzur içinde yaşasın. Bombalı mektuplar gelse gelse, iktidardaki kodamanlara gelir, sıradan kişilere gelmez. Öylesi mektupları incelemek için de şu kadar milyarlık ve trilyonluk bir cihaz sipariş edilmiştir. Cihazın incelemesinden önce mektuplar ve paketler, dairenin müstahdemlerine açtırılacaktır. Vatandaşın bundan böyle rahat olması duyurulur.»

Bu bildiriyi iktidarın radyosundan, günde beş öğün okutmuşlar.

Fakat o ülkede panik halî hâlâ sürüp gidiyormuş.

Hani, bizim Günevdoğu hakının kurnazlığını öğrenince, bunlar geldi aklıma, sağa da anlatayım dedim. İtfaiye arabasından su içmek için «Yangın vaaaa!» diye bağırmağa başladı mı halk, birşeyler oluyor demektir. Nefsaniyet. Hadi havırlı!

Mektup

Yüksek bir Türk gencine tak-
tindedir:

Ey benim derunu dilden, ca
nu gönülden sevdiğim, elleri ha-
vada, dilleri dovaada, gözünde
gözlük, cebinde sözlük, kafası
parlak, gözü toparlak, sözü yu-
varlak, biricik kıymatlı genel
başғанım,

Evvelâ üzerime farz olan
Tanrı selâmını sunar, o mübâ-
rek, gar gibi ak, bambık gibi yu-
muşak ellerinden bir demet İs-
parta gülü dutar gibi incitmeden
öperim, Genel başғанım, nassın?
Eyi misin? Eyisin eyi. Seni eyi
olcayacan da cezaevi mapusane-
lerinde sürüm sürüm sürünen
gazatacı, yazar, çevirmen, öğret-
men tayfası mı eyi olacak? Eyi
olmasını, seni ve beni, aklıktan
nefesî gokluğu halde ireyini ge-
ne sana verecek olan seçmeni,
TRT'yi, it resmine dapınan kera-
tayı, muhterem büyüklerimizin
zofrasından eksik olmayan hav-
yayı, fukaranın alıp da yiyeme-
diği hiyarı, milyarlık boğaz köp-
rüsünü, Zap suyundaki Niyazile-
rin ölüsünü, Girat denen ecel
dörpüsünü yaratan cenabı canı-
bül vücud ve takaddes hazret-
lerinden niyaz ider, hemî de çok
eyi iderim.

Sayın değerlikli genel başğa-
nım ve de müstakbel başbaga-
nım, sen de ben değerliksiz yurt
taşın Osman'dan sorup sual ider-
sen, otuz milyon özel teşebbüs
erbabından ve de teşkilatlanma-
mış gireği piyaasası mensupla-
rından olmanın virdiği gurur,
Balyoz Nihat bey abimin lüküs
anayasada yaptığı değişikliklerin
virdiği huzur, Bozgurt ulumala-
rının, şerbetçi profesör böğürtü-
lerinin ve de Mak Cartcurti hort
laklarının virdiği sürüuur ile
nekdübünün son satırlarına ga-
dar sıhhat ve âfiyetteyim. Se-
nin de aynı minval üzere olmanı-
zı Cenabı Haktan niyaz iderim.
(Amin. Gülsuyu istemez.)

Sayın ve de muhterem bö-
yüğüm, sizin gibi bövük işlerin
bövük adamını iratsız itmemin
eshabı muclbesinin sebebi vüc-
dunu müsaade iderseniz arzede-

yim:

Efendim, bendeniz otuz mil-
yon özel teşebbüs, hemî de HÜR
özel teşebbüs ehlerinden biri ola-
raktan azız ve muhterem mille-
timize hizmet yolunda dötrnala
goşuyorun efendim. Mâmur ve
müreffeh Türkiye'nin kurulma-
sı, hatta elde mevcut Türkiye'ye
üç Türkiye daha ekleyerek dört

Türkiye'nin küreî arzda arzı
endam eylemesi için çalışanlar-
dan biriyim. Bu yüzden, esnaf
ve tüccar gardaşlarım virdiğim
gıtedinin fayızını üç gat arttır-
dığım gibi, onlar da memuran
dakımına attıkları gazıkları üç
kez daha sıvırtmışlar, memuran
dakımı dahi yarıtaşlardan al-
dıkları hediyelerin miktarını dört
gatına çıkartarak ve de Allah-
sız muhâlifetlerimizi çatır çatır
çatlatacakta izinizde yörtüme-
teyiz efendim.

Altaylardan gopup gelen, Vi-
yana gapılatına gadar üç gıta-
da at goşturan bir milletün evladı
olarak, damarlarımda dolaşan
gahraman ecdadımın asil ve soy-
u' gani, sizler bu memleket için
gendinizi parçalarcasına hizmet
iderken iraat oturmama irazı ol-
madı. Bendeniz de garınca gara-
rınca mübarek ve mükaddes
mülkiyet hakkına dayanan ve de
hür demugratik nizamın icaba-
tından olan özel müteşebbis yo-
luynan galkınmaya yardım it-
mek istedim. Ne demıştiniz sa-

yın genel başғанım vaktin birin-
de: «Ağaç kölgesinde yatana ep-
mek yok.» buyurmuşunuz. Ağaç
kölgesinde yatan ne demek? İş-
siz güçsüz ve de bozguncu daki-
mı demek. Bizim gibi Allah'ın
sevgili gulu olmadıklarından bu
dünya da da öteki dünyada da
ayvayı yeyecekler demek. Bu iş-
siz sapsız ve de yoksul dakımı
bizim gibi çalışıp gazanan yurt-
taşların sırtından geçinmek ist-
erler. Amma yağma yok! Atala-
rımızın gannarıynan «İlanen bu
toprakları, bir avuç anarışit,
gomonisit, markisisit, ileninini-
sit, mayovisit, irealistit, piyanisit,
kemanisit, gitiraisit tayfasına bı-
rakmayacağız. Neymiş efendim:

Toprak işleyenin, su gullananın-
mış. Bu siloganın sonu nereye
varır biliyon değel mi sayın ge-
nel başғанım? Ya'ın bu bozgun-
cular «Ev oturanın, otobos bine-
nin, tayyare sürenin» dimeye
başlarlar. İşte ozaman biz hep-
imiz yaya galırız valla. O goca
gobeklerimizden hangi avrat be-
ğener bizi? Eyisi mi, (İtsa) ve
mukaddes mülkiyet hakkına toz
gondurtmamak gerekir. Toprak
gullananın değel, tapusu olanın-
dır. Su da gullananın değel,
mülk edinenin olmalıdır. Bunun
için de memleketteki başıboş a-
kıp giden suları bir zaptu rapt
altına almak ıktıza eder. Ondan
ionra sıra hava ile güneşe gelme-
lidir ki lüzümlü sermaye biriki-
mi yapılaraktan memleketimiz
dötrnala galkınmalıdır.

İşte sayın genel başғанım,
bu parlak fikirlerimi tatbık sa-
hasına goyaraktan, gasabamızın
bilumumı hayrat, sebil ve çeşme-
lerini ve dahi başı boş akıp gi-
den pınar ve gaynaklarını özel
teşebbüse devretmek suretiyinen
böyük bir meseleyi hallettim.

Gurduğum halka açık bir ano-
nim şirketin yüzde doksandokuz
hisselerini de — memleket menfa-
atine — gabul ittim. Duttuğum
aylıkçı adamlarım, gaynakların
çeşmelerin, sebillerin başında
b e k l e y e r e k, su içen, te-
mizlik yapan, hayvan sulayan

Yaşasın sırtı kalın halkımız

İki gün önce annesiyle kadınlar hamamına giden oğlum, akşam eve döndüğümde soğukça karşıladı, beni. Ellerini ensesinde kenetleyip divana kaykılmış ve bacak bacak üstüne atmıştı. Henüz dört yaşındadır.

— Babasını böyle mi karşılar insan? dedim, küskün sesle. Kucağıma atılıp «Hoş geldin babacım» demek yok mu artık?

Gözlerini diktiği noktadan ayırmadan yığıtçe bir çıkış yaptı:

— Seni babalıktan reddediyorum!

— Neden, annenden daha cici anneler mi gördün hamamda?

Annesi atıldı:

— Hiç de değil.. Keseci kadın yıkarken canını acıttı da ondan... Baba diye zırlayıp durdu hep. Millet bize güldü.

Küçük asi'ye bir açıklamada bulunmak üzere divana çömeldim:

— Kadınlar hamamına dalıp seni kurtaramadım ki, oğlum.. Böyle bir savaşı inönü bile göze alamaz.

— Ben de seni babalıktan reddediyorum işte! dedi ve gözlerini başka bir noktaya kaydırıldı.

Hamamdan söz açılmışken, özel sektörümüzün bu daldaki girişimlerini kutlamak bir yurttaşlık görevidir. Bizi bu denli uyuşukluk ve çevresel pislikten, hamamcılık sektörümüz ancak arıtabilir. Bilge görünüşlü hamam sahipleri de bunu kavramış olmalı ki, keseleme işinde yetenekli tellâklar çalıştırmaktadırlar.

Ankara hamamlarında görev alan tellâklar gerçekten seçkin kişiler. İnce dilleri, zorlu keseleri vardır.

Geçenlerde bunlardan biri, kendi deyimi ile öyle bir kese çaldı ki sırtıma, biber salçası sürülmüş gibi kavruldu yanım yörem. Can acısı ile koluma dokundum:

— Sen tellâk olmadan önce seyislik filan yap-

tin mi, kardeş?

— Hevet.. nerden bildiniz?

— Katır kaşağılar gibi keseliyorsun da, ondan... Hiç hayvan zâyi oldu mu elinde? Kadana, beygir gibi bişey?..

Olağan bir serinkanlılıkla:

— Askerde telefât vermedim ama, devlet harasında üç hayvan zâyi oldu elimde.

— Yaa.. üç hayvan mı sadece?

— Hevet.. iki kısarak, bir aygır.

— İşine son verildi tabii?

— Son verdiler. Ben de Ankara'ya gelip hamam keseciliğine girdim. Devlet kapısından insana hayır yok. Kulak asma vırt zırt diyenlere.

— Doğru, tümü ile katılıyorum. Ayrıca, seyis yurttaşları tellâklığa aktarmanın özel sektörde de bir sakıncası olamaz... Pekiyi ama, elinde adam zâyi olursa şimdi?

Bu sorumu da aynı serinkanlılıkla yanıtladı:

— Önceki akşam, size yaşta iki müşteri bayıldı elimde. Gidip patrona şikâyet etmişler. Patronumuz baba adamdır. Müşterileri savdıktan sonra beni yanına çağırıp, «İnsan kısmının sırtı, bildiğimiz at ve itin sırtından kalındır. Canı kolay kolay çıkmaz... Vazifeye devam!» dedi.

— Buna da katılıyorum, tastamam böyledir.

Yetenekli tellâk bu arada, kol ve bacaklarını da iyice yonttuğundan, omuzuma bir şaplak indirip uyardı beni:

— Haydi, sağlık suyun olsun! Ücretimi patrona bırak bi zahmet... Erbaalı Seyis'in deyiver....

Yarım yanlış giyinip tam anlamı ile sersemlemiş olarak kapıya yönelirken, bilge kişiliğiyle kasada oturan hamam patronunu kutladım. İnsan türünün at ve iten dayanıklı olduğuna artık inancım tamdır. Yaşasın, seyis yurttaşla ilerleme yolu açan hamamcılık sektörümüz, Yaşasın, sırtı kalın halkımız!..

TEOMAN OKAYGÜN

beleşçilerden para almak suretiyle sermaye birikimine yardımcı olmaktadırlar. Bliznillah-teala, bu seçimleri de kazanır - sak gasabamızın havasıyanan güneşini de özel müteşebbisliğe devretmek niyetindeyim.

İşte sayın genel başkanım, bu meyanda sizden bir ırcam var: Malûmualiniz, bu yıl seçim dolayısıyla epey çukur gazıp gor delâ keseceksiniz. Atacağınız her gazık — af idersiniz — atacağınız her temel, binlerce oy de-

mektir. Bu nedenle, bizim gasabanın çeşmelerine, sebillerine, gaynaklarına daktıracağımız ıraklık ve su saatlerinin açılış töreni merasimini zatınızın yapmasını istirham ediyorum. Bu daveti mi kabul edeceğimizden hiç şüphem olmamakla, gasabamızı teşrif itmenizi dört göz sektiz gu-lak, oniki ağız, yirmidört burun nañ bekliyorum. Her türkü tertibat alınmış olup, garşılavıcı mo-torsiklet gonvoyu, gaz adımıyanan ıresmigeçit yapacak goman-

do sürüsü, giratlar, gurbanlıklar, çoşgun sevgi gösteriyen çığırşacak galabalık bir halk kitlesitadarik idilmiştir.

Nekdübüme son virirken tek-rar selâm ıder o bambık ellerinden öperim.

Kestane kebab, acala cuvap.

Yolgeçen gasabası belediye ire İsi, Özel sektör HÜR müteşebbisçilerinden Ali oğlu 1332 do-ğumlu Osman Kitar.

Kopya eden :
CAFER ÖZKAN

Sen kim oluyorsun

Fransız düşünürü Hanri Löfebr, Resih Nuri İleri tarafından Türkçeye çevrilen ve kendisine 7,5 yıl hapisliğe malolan «Lenin'in Hayatı ve Eserleri» adlı eseri için Yargıtay Başkanlığına mektup yazmış, «Benim kitabım bilimseldir» demiş.

Gülesi geliyor insanın.

«Lenin'in Hayatı ve Eserleri» adlı kitabın bilimsel olup olmadığını Hanri Löfebr mi bilir, yoksa bilirkişi mi!

Yarın Marks'lar, Engels'ler, Lenin'ler de mektup yazmağa kalkarlarsa, nereye varır işlerimiz!

Biz bunları vasfeylemiştik ..

Şair Nedim Efendi, kadınları renkten renge, boyadan boyaya, kılıktan kılığa girmiş görünce,

— Yâhü, dedi, biz bunları vaktiyle vasfeylemiştik. Bazı kendini bilmezler bizi, Divan Şairi diye târif eylerler. Katmerli cahilliktir bu. Bakın efendim bakın, biz ne söylemişiz, caddeler nasıl!

Renk renk, boya boya, kılık kılık kadınları — kızları göstererek şunu okudu:

*«Sinemi deldi bugün bir âfet-i çar-pâreli
Gül yanaklı gülgül- kerrâkeli mor hâreli
Çifte benli sim gerdenli güneş ruhsâreli
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli*

*Bir cüvan-kaşî sarık sarmış efendim başına
Sürme çekmiş itr-ı şâhiler sürünmüş kaşına
Şimdi girmiş dahi tahminimde onbeş yaşına
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli*

*Şivesi nâzî edâsı handesi pek bibedel
Gerdeni püskürme benli gözleri gaayet güzel
Sırma kâkül sim gerden zülf tel tel ince bel
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli»*

(Azıcık gençler için açıklama: Gülü târife ne hâcet? Caddelere dir katle bakarsanız, Şair Nedim Efendi'nin dediklerini aynen görürsünüz. «Şanel» dememiş de Nedim Efendi, «İtr-ı şâhî» demiş; «çarparalı» dememiş de, «çar-pâreli» demiş. Ne demektir «çarparalı»? Hanımların ellerine bakarsanız anlarsınız ne demek olduğunu. Yanlış mı söylemiş Nedim Efendi? Gerisini de zaten bizden iyi anlarsınız.)

Yeniçerilikler (5)

(Bu hafta «Hamamlar ve Külhanbeyleri» ni anlatacağımızı söylemiştik; işte anlatıyoruz.)

Bilhassa Fındıklı hamamı, Tophanede Kılıçalıpaşa hamamı, Galata'da Buğuluca hamamı, Çeşmemeydanında Sokullu Mehmet Paşa'nın yeşil direkli hamamı, Kasımpaşa büyük hamamı, Unkapanında Azepler hamamı, Hacıkadın hamamı, Küçükpazar hamamı, Tahtakale'de Rüstempaşa hamamı, Bahçekapı'da Sultan hamamı, Yenicami'de Haseki hamamı, Yıldız hamamı, Hocapaşa hamamı, Küçükağa hamamı, Şengül hamamı, Ka dırğa hamamı, Gedikpaşa hamamı, Çemberlitaş Valde hamamı, Aksaray hamamı gibi çarşı ve pazar ortasındaki hamamlara kendini bilenler git mezdi. Gaflet edip girenler ya bednam (kötü adlı) olurlar, ya da başlarına bir belâ gelmeden çı kamazlardı; en hafiften kesesi ve saati muhakak alınır, şikâyet kalksa dayak yerdî. Bazılarının da şalı, çizmesi alınır; adamcağız aranacak olsa: «Geldiğinde şalın yoktu ve yalın ayaktın!» cevabını alırdı. Geceleri de, bu hamamların içi ve camekân odaları, bekâr uşakları tarafından iskân edilir, türlü sebeple, sık sık kanlı vak'alar çıkardı. Bu hamam zorbalarıdır ki, İstanbulda «külhanbeyi» ünvanını almışlardır ve ilk külhan-

beyleri de Gedikpaşa hamamının bekâr odaların dan çıkmışlardır.

(TOPLUM — mizah'ın notu: Görüldüğü gibi, «külhanbeyi» demek, hamam da yatan oğlan demekmiş. Kişi hamamda yatar da rahat durur mu? Elbet tepişecekler ve elbet içlerinden bazı zorbalar çıkacak ve ötekileri buyruğu altına alacak. Günümüzde de bazı oteller bu işi görmektedir. Siyasilerin karargâhı haline gelmiş olan bu oteller — ki hepsi de lüküstür —, bir çeşit dokunulmazlığa sahiptir. Buralarda siyasetten başka şeylerin de ticaretinin yapıldığı söylenmesi yaygındır. Allah taksiratını af-fetsin. Biz öyle yerlere giremediğimiz için, ne mârifetler döndüğünü bileme yiz. İşbu «Yeniçerilikler» tefrikamız, Sayın Reşat Ekrem Koçu'nun «Tarihimizde Garip Vakalar» adlı kitabından alınmıştır. Sayın Koçu'ya teşekkür eder, bilgilerinden yine yararlanacağımızı bildiririz.)

Biliyor musunuz?

● 15'inci yüzyılda Alman rahibe manastırlarında çok şirin bir mani (delilik) hüküm sürüyordu: Günün birinde bir rahibenin aklına esmiş, arkadaşını ısır-mıştı. Bu şaka, ısırılanın pek hoşuna gitti, o da tuttu, bir başka rahibeyi ısırdı; böyle böyle, ısırılmak bir salgın haline geldi, çılgın bir hızla manastırdan manastıra yayıldı. Taa Baltık denizinden Roma'ya kadar bütün manastırlardaki nonoşlar, birbirlerini ısırır oldular.

(TOPLUM — mizah'ın notu: Manastırlarda erkeksizlikten azan ve kızan kadınlar elbette ki birbirlerini ısırırlar. Bunun, «aklına esmiş» likle bir ilgisi yoktur, «canına tak demişlik»le ilgisi vardır. Bu ısırma modası, manastırlardan sosyeteye sıçradı, oradan da siyasi partilere ve birtakım kuruluşlara).

● Eski Yunanistan'da sanatın altın çağlarını yaşadığı zamanlarda bile plâstik sanat mensupları «esnaf» sayılırdı. Plütark'in şu sözleri bu bakımdan dikkate değer: «Biz bir eseri takdir, fakat onu yapanı istihfaf ederiz». Yahut: «Pisa'daki Zeus ya da Argos'taki Hera heykelini gören akli başında hiçbir delikanlı bu yüzden bir Fidyas, bir Apelles olmak istemez. Çünkü bir eserin hoşumuza gitmesi, onu beğenmemiz; yapıcısının yaptıklarını yapmaya kalkışalım demek değildir ki!»

(TOPLUM — mizah'ın notu: Sanki bugün başka türlü mü davranıyorlar bu zübükler? Sanatçı nın sahipsizliği boşuna mı? Bankalar bir — iki tablo, bir — iki heykel satın alıyorsa, bu, sanata ve sanatçıya değer verdiklerinden değil, paralarının çokluğundan ve nereye saçacakları nı bilmemelerindedir. İkincisi de, sanatsever görünüp, eserlerini satınmadıkları sanatçıları halkın gözünden düşürmeğe çalışmak...)

● Büyük İtalyan fizikçisi Galvani (1737 — 1798)'nin 1791'de kurbağalar üzerinde yaptığı deneyler, bu deneylerin sonunda kendi adıyla anılan elektrik akımını buluşu; pek az kimse müstesna, herkes tarafından kahkaha ve alayla karşılanmıştı. Kendisi 1792'de şu satırları yazdı: «Akıllılar ve aptallar olmak üzere iki grup insanın saldırısına uğruyorum. Her iki grubun da maskarası oldum. Benim için kurbağaların dans hocası diyorlar. Ama herşeye rağmen ben, yeni bir tabiat kuvveti keşfetmiş olduğumdan eminim.»

(TOPLUM — mizah'ın notu: Aldırma be Galvani! Son gülen iyi güler.)

(Bu bilgiler, «Tarihte Garip Olaylar» adlı kitaptan aktarıldı.)

Kaldırmak

Bir kısım AP'lilerle CGP liler, Ecevit'in dokunulmazlığının kaldırılmasını istiyorlarmış.

Dokunulmazlığın kaldırılması, parlamento tekniğiyle ilgili bir konudur; bizi pek ırgalamaz. AP'lilerle CGP'liler kaldırılmasını isterler de, bakarsın

Süleyman Demirel ortaya çıkıp kükremiş :

— Hayır, kaldırılmasını istemiyorum!

Demirel'in bu demokratik jesti, bakarsın ki AP'ye çuvaldarı dolu oy sağla-mış. Niçin olmasın?

Dediğimiz gibi, bu, parlamento aritmetiğine giren bir iş.

Biz, burada, «kaldırmak» denilince akla gelebilen bazı sözleri sıralamak istiyoruz :

— Kuşkaldıran : yuvasındaki kuşu örkütüp kaldırarak, avcının vurmasını sağlayan.

— Yürek kaldıran : insanı çok heyecantandıran olay.

— Yük kaldıran : hammal.

— Öteberi kaldıran : hirsiz.

— Safra kaldıran : mide bulandıran.

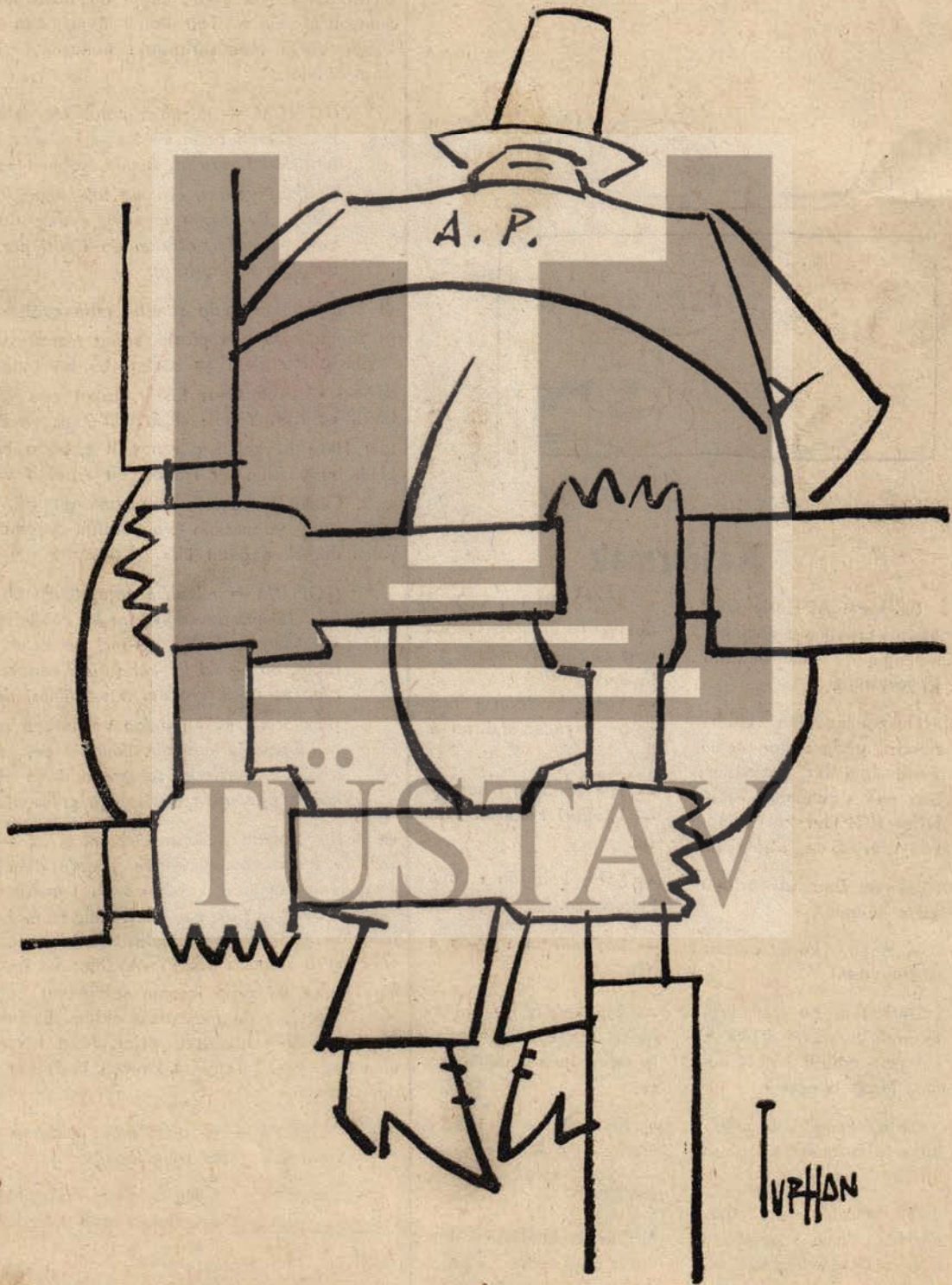
— Başkaldıran : isyan eden.

— Söz kaldıran : zagonu geniş, hoşgörülü, kendisiyle rahat konuşulabilen kimse.

— Tas kaldıran : herşeyi merak edip karıştıran.

— Ayağa kaldıran : isyan ettiren.

Bir başka kaldıran daha vardı ama, şimdi çıkaramadık. Onu da siz bulun.

TURHAN